

Etikai illetve emberismeret tartalmú szövegek

(Vissza a tartalomjegyzékhez: [..\Tartalomjegyzék.doc - Etikai illetve emberismeret](#))

Olyan írások, amelyek ugyan nehezebben illusztrálhatóak (persze azért semmi sem lehetetlen), inkább munka közbeni felolvasásra, vagy osztályfőnöki órákra ajánlhatóak. Persze az órákhoz kapcsolódó versek jó része is ide kíváncozna. (Pl.: Kiss Anna: Fohász)

Ancsel Éva

Százkilencvennégy bekezdés az emberről

1.

Dehogysis kovácsa az ember a sorsának! Bár ez a tévedés is kifecseg az igazságból annyit, **hogy a sors vasból van - legalább vasból.**

Arról már nincs fogalmunk, hány fokra izzított állapotban lehet valamit kezdeni vele, s arról sem, van-e ilyen hőfok egyáltalán.

II.

Egy kiváló emberpéldányt a gyarlóságai is fölékesítenek, ami persze nem igazság, mégis rendben van így. Az érények viszont nem díszítenek fel senkit, csak gyanússá tesznek.

III.

Hogy mi az igazság, az nagyon fontos. De hogy kinek van igaza, az csaknem érdektelen. Mégis e körül folyik a vér.

IV.

Eredendő bűn volt ez is: összekötni az igazságot és a vért.

V.

Jákob hét évet várt Ráchelre, s amikor eljött az éjszaka, nem vette észre, hogy nem őt tartja a karjaiban. Bezsapták volna az érzékei?' Az érzékek nem szokták becsapni az embert, vagy ha igen, ez elhanyagolható az ezerféle más megtévesztéshez képest. Különbben is, az érzékek talán nem jelentik **magát az embert - Ez esetben Jákobot?!**

Ővele az történt, hogy bekerült egy rosszul megvilágított helyiségbe - **ha egyáltalán** volt ott világítás -, közelebről egy gyönyörökkel teli csapdába, és meg-esett ez vele ama hosszú, türelmes várakozás után.

Ki merné megkérdezni, miért nem tépte ki magát Lea karjai közül, vagy miért nem hozott fáklyát, hogy megnézzze: kinek az arcát viseli gyönyöreinek társa?

VI.

Az ember olyan lény, akinek meg se kottyán hét év várakozás, ha tudja, hogy Ráchel vár rá a hetediknek a végén. Még újabb hét évre is telik. Ha viszont nincs róla fogalma, hogy hová is rohan és minek, akkor azt sincs türelme kívárni, míg a közlekedési lámpa zöldre vált.

VII.

A köveknek mérhető a teherbírásuk. De még a legezszaktabb statikai mérések sem egészen megbízhatóak. Talán azért, mert a köveknek is van egyéniségük? Ráhagyással épülnek ezért a házak és a hidak, hogy össze ne omoljanak.

Az emberek teherbírása nem mérhető és nem előre látható. Vannak emberek, akikről azt hisszük, hogy testben-

lélekben gyöngék, mégis elviselnek végtelen időközön át végtelen sok megpróbáltatást.

Aztán eljön a nap, amikor, úgymond, már minden rendben van, és valaki megkérdezi tőlük eg-y ismerős utcán: "Hát te .túlélted?" Nincs a kérdésben semmi, de semmi. Talán csak egy kis meghökkenés, ami végül is jogos - de lehet, hogy ez lesz az a perc, amikor az ember hosszába-keresztbe-haránt megreped.

VIII.

Az ember olyan kíváncsi lény, hogy nincs az a reménytelenül hosszú és kényelmetlen kötélhágcsó, amin föl ne mászna, hogy belessen egy ablakon, de ismerni nem akarjuk a másikat, azt már nem, mert annak kiszámíthatatlan következményei vannak.

IX.

Képes-e az ember meleg kabátját egy másik, átfagyott emberrel, akár egy vadidegennel is megosztani? Igen, ha elég nagy a kabátja. De szerencsére ettől még nem lesz belőle szent, mint ahogy Tolsztoj gondolta.

O, milyen pesszimista volt! .

X.

Kihez hasonlít inkább az ember: Júdához, avagy Jézushoz?

Egyikhez sem.

Az ember leginkább talán mégiscsak Pilátushoz hasonlít. Pilátushoz, mert jobbra úgy keveredik a dolgaiba, mint ő. Csak úgy belekerül. Mert fáradékony, fejfájós és mosná kezeit - ami nem szokott sikerülni.

XI.

Az ember olyan lény, akinek többnyire azért nem tiszták a kezei, mert folyton mosná őket. De a természetben van annyi tisztesség: inkább elapadnak a vizek, csakhogy mi, Pilátusok, ne moshassuk a kezünket.

XII.

Az ember olyan lény, aki képes önmagát

"szükségét végző vadállathoz" hasonlítani: Továbbá képes ezt versben tenni, betartva a poétika szabályait - rímbe kényszerítve a "vadállat" szót.

A szükségét végző vadállat kiszolgáltatott és nyomorúságos. Az ember, aki hozzá hasonlítja magát, ugyanezt akarja állítani önmagáról. De nem sántít itt valami? El lehet hinni ezt az állítást annak a lénynek, aki ilyen hasonlatot alkot?

XIII.

Van egy kifogásom az atomfegyverek ellen. Nem engedik, hogy az emberölés olyan nehéz testi és lelki munka legyen, amitől hány és vért vizez az ember, de még ha rá se ránt napközben arra, hogy mit csinál, akkor legalább éjszakára lesz impotens.

XIV.

Több kifogásom is van az atomfegyverek ellen. De azok szóra sem érdemesek.

XV.

Micsoda század ez, amelyben majd mindent tudunk a fennkölt szabadságról, a szabadon vállalt halálról, a

rácsok mögé zártak szabadságáról, és még mindig nem lázad föl a szó, és senki nem meri megkérdezni, egy gyerek sem akad, aki fölemelné az ujját az iskolában, hogy megkérdezze: "Tessék mondani, tanító úr: és jó az a szabadság, hogy annyian halnak meg érte?"

XVI.

A Júdások és tallérai arra vallanak, hogy a történelem dramaturgjai primitívek, mert mindaz, ami megtörténik, menne a nyikorgó Júdás-ex-machinák nélkül is. De hol lenne akkor az, akit gyűlölni lehet mindezért? Attól félek, nem is a történelem dramaturgjai primitívek...

XVII.

A kultúrhéroszok minden mitológiában kópék voltak, de ha az, amit tettek, csínytevés, akkor még- mindig tisztázandó, hogy az isteneik avagy a halandók ellen követték-e el? Hogy istenek büntették őket érte? Az nem bizonyít semmit.

XVIII.

Azt szoktuk mondani: az emberek oly távol vannak egymástól és oly végtelenül különbözőek, hogy semmit sem lehet állítani, ami érvényes lenne, érvényes lehetne egy amerikai cég ügynökére csakúgy, mint egy japán nemesemberre.

Biztos, hogy ez így van? Biztos, hogy a harakirinek semmi, de semmi köze annak az agyonalázott amerikai ügynöknek a halálához, aki magas összegért biztosított gépkocsijával önként rohant a halálba, hogy mégiscsak maradjon valami kis vagyon a családnak, de inkább a hír és az emlék, hogy "nem volt akárki"?!

XIX.

A sorsnál fennköltebb alibi nincs. És nem is csak számunkra, halandók számára. A görög istenek is - az olümposziak - a moirákra hivatkoztak, ha már nagyon elszégyellték magukat az emberek előtt.

Újabban - filozófusok közreműködésével a világ szokta közzétenni, hogy nem tehet semmiről, mivel elhagyták őt az istenek.

XX.

A másik emberrel általában a világon semmi más bajunk nincs, csak az, hogy ő *másik*. Neki is látunk többnyire, hogy ezen változtassunk. Megpróbáljuk saját képünkre formálni, ami már az istennek sem sikerült, de abból azért annyi baj nem származott, mint a mi hasonló kísérleteinkből. Ehhez a művelethez ugyanis éles faragószerszámok kellenek, kegyetlen csonkítások és protézisek.

Tudom, hogy lehetetlen, de van egy parancsolat, amelynek betartását nem tartanám utolsó dolognak. Az pedig így hangzana: "Ne állítsd magadat bálványként mások elé, s ne kívánd, hogy előtted hódoljanak!"

XXI.

Az öröm komoly dolog - halálosan komoly. Nem azért van kevés örömünk, mert komolytalanok vagyunk?

XXII.

A jellemnek - ha van ilyen - csak legfontosabb dolgainkba nincs beleszólása.

XXIII.

A kaleidoszkóp egyszerű és bámulatos. Elég, ha tíz különböző alakú, más-más színűre festett üvegdarabkát helyezünk el benne, mielőtt lezáránk. A tükrrendszer elvégzi a dolgát. Aztán megrázhatjuk tízszer, tízezerszer, és soha többé nem fogjuk látni ugyanazt a mintázatot.

Az ember nem egyszerű, de bámulatos. Őbenne nem tíz, nem is tízezer, és nemcsak más-más alakú és színű üvegdarabka van elhelyezve. Különböző is, az ember nem lezárható, mint egy kaleidoszkóp, ezért folyton-folyvást belékerül valami új, és mégis van egy ismeretlen pillanat, amikor végérvényesen rögzülnek benne a tükrök. S ama nem megszámlálható, se alakjuk, se színük szerint nem csoportosítható elemek most már bármilyen mintába rendeződnek is, nincs többé az a rázás, amely benső szerkezetüket szétdobhatná. Minden embernek megvan a maga tükrrendszere, ami csak a sajátja. .

Lehet, hogy ez adja a személyiség fundamentumát? S ezért lehet egyetlen egyszínű üvegdarabkának is ezerféle mintázata ezer emberben?

XXIV.

Senki se merje azt állítani, hogy ő soha nem tudna embert ölni, míg nem volt ott, abban az égő templomban, az égő ikonok közt, ahol Andrej Rubljovval az megtörtént.

XXV.

Nem állítom, hogy soha nem győzhetett még az igazság. Ez előfordulhatott. De az már nem, hogy föl is állt volna a győztesek dobogójára - oda, ahol minden záptojás eltalálhatja -, hanem ha győzött, hát észrevétlenül távozott a legeldugottabb hátsó kapun, ahová hívei vezették szorongva. Lehet, hogy ezért nincs adatunk arról, hogy előfordult-e már ilyen, s ha igen, akkor hol és mikor?

XXVI.

Ha az igazság nem is szokott győzni - vagy nagyon ritkán -, azért még minden igazságtalanságon fel kell háborodni, mert ha mindenki vállat von, nem áll meg a lábán a világ.

XXVII.

Az erény papjai kevélyek, mégse szabad komolyan megorrolni rájuk, mert az ő gőgjüknek is vége, mihelyt utoléri őket egy fogfájás.

Hogy miért éppen fogfájás? Mert egy szívrohamban van némi méltóság, lévén közelebb a halálhoz.

XXVIII.

Akárhogy forgatjuk, azért Lában mégiscsak becsapta Jákobot. Hogyan lehetséges, hogy ebből mégse lett komoly perpatvar?

Jákob fölteste méltatlankodó kérdését - Lában pedig a hagyomány szavával válaszolt: Lea volt az elsőszülött. Ennyi volt az egész. Nem sértődött meg senki, és nem hangzott el szemrehányás, mert mindenki tudta magyarázkodás nélkül is, hogy így volt ez rendjén, az idősebb lánynak járt az első éjszaka.

De se a hagyomány, se a törvény igazolása nem lett volna elég, hogy Lea megalázása meg nem történt legyen. Ezért, hogy kiegyenlítették, aminek ki kell egyenlítődnie, az ő méhének adatott meg először a termékenység, és Ráchelnek csak később.

XXXIII.

A tolvajokat lecsukják; A bankrablók napokig izgalomban tartják az újságolvasókat. Minden fotóriporter utánuk rohan, hogy elrettentő ábrázatukat közzétehesék.

Miért hagyjátok akkor szabadon garázdálkodni azokat, akik arra vetemednek, hogy engedély nélkül, indolens

módon kölcsön vegyék a világ minden, mitológiájából, amihez csak hozzáférköznek, s amihez csak kedvük támad?! :

De kitől kérnének engedélyt, miféle szellemi világhatalomtól? S mivel nem rendelkeznek engedéllyel, miféle bíróság - netán fele arányban halandókból, fele arányban istenekből összetett törvényszék - ítélné meg a közönséges plágiumnál biztos, hogy súlyosabb tetteiket?

És, még ha lenne is, aki ítéletet tudna hozni felettük, ha például börtönbe küldenék őket, akkor vajon megfelelne-e ez a nem túlságosan szellemes, nem is képzeletgazdag vagy újszerű büntetés annak, amit elkövettek?

Hiszen nemcsak ténylegesen, de szellemileg is megszűnne e nyomorult bűnösök hontalansága, mivel a börtönökben előbb-utóbb megszületik az ott élők saját mitológiája.

XXXIV.

Miért is fordul az ember képzelete oly könnyen és gyorsan a börtön felé? Hát csak azért, mert végül is az egy megnyugtatóan ismert, mondhatnám, már-már biztonságos tartózkodási hely.

XXXV.

Ha valaki szisztematikus rendben elő tudja adni, hogy mely okokból kifolyólag s milyen indokok alapján szereti azt, akit szeret, az vagy úgy hiszi, hogy a jól nevelt embernek így kell beszélnie, vagy sohasse szeretett.

XXXVI.

Az akut szeretet nem tűri a szellemességet. Lehet, hogy ilyenkor az agyműködés is gátolt?

XXXVII.

Aki szeret egy embert, az megeszi a főztjét akkor is, ha odakozmált. S ez teljesen racionális, hiszen úgy gondolja, hogy a másik ember lelke fontosabb az ő gyomránál. Különben is, a lélek a legfontosabb testrészt.

XXXIII.

Öreg bölcs üldögélt a Korinthoszba vezető út szélén. Egy városba igyekvő idegen rövid pihenőt tartva beszédbe elegyedett vele:

- Milyenek itt az emberek? – tudakolta.
 - Hová való vagy? – kérdezett vissza az öreg bölcs.
 - Athéni vagyok.
 - És felétek milyen nép lakik? – kérdezett tovább az öreg.
 - Hát tudod, rettenetes társaság! Mind csaló, lézengő, lusta és önző. Ezért is jöttem onnan el.
 - Nincs szerencséd! Korinthoszban sem jobb a helyzet. Itt is csupa csalóval és lézengővel, lusta és önző emberrel fogsz találkozni. – mondta az öreg.
- A vándor búsan folytatta útját.

Nem sokkal később újabb idegen állt meg az öreg bölcs előtt. Őt is az érdekelte, hogy milyen emberek laknak Korinthoszban. A véletlen úgy hozta, hogy ő is Athénből jött. Neki is feltette az öreg bölcs a kérdést, hogy ott milyenek az emberek.

– Nagyszerű emberek élnek Athénban! Barátságosak, segítőkészek és nagyon becsületesek! – válaszolta nem kis büszkeséggel az utas.

– Nagy szerencséd van! Korinthusban is ugyanilyen nagyszerű emberekre találsz majd! –
mondta az öreg bölcs.
A vándor vidáman füttyörészve folytatta útját a város felé.

Gregory Corso

ELÉGIKUS AMERIKAI ÉRZÉSEK

John Kerouac drága emlékének

1. Milyen elválaszthatatlanok vagytok te és Amerika, amelyet láttál, bár sosem volt itt, hogy látni lehessen, te és Amerika mint a fa meg a föld, egy és ugyanaz; és mégis mint egy pálma Oregonban . . . halott mielőtt kivirulna, mint a Miami fölött függő sarki hó -
Mennyire így volt ez veled vagy azzal, ami vágytál volna lenni, de Amerika nem akarta, Amerika, amelyet láttál, de nem bírtál látni.
Oly hasonló, de nem hasonlító földből fakadtatok; úgy álltál Amerikán, mint gyökértelen, alacsonyan szétágazó fa, a mókus észre sem vette, hogy felszökött a földről és máris ott mászott a fán . . . ekkor látta hogy nem hullik a makk, s ebből megtudta, hogy nincsenek frigyben, mily természetlen, mily hasztalan a természet bús természetelensége; nem csoda, hogy a hajnal immár nem öröm . . . mert mire jó a Föld meg a nap, ha köztük a fa semmire sem jó . . . az elválaszthatatlan hármasság, ha már szétkülönlött, hideg, természetlen, értelmetlen, háromszor aláhúzott halálos hazugsággá válik ebben az ocsmány csonkulásban . . . Ó hentes, a sertésborda már nem disznó - az idegen amerikai Amerikában keserű csauk; és még ennek az elégiának is, drága Jack, lesz feldarabolt fája, zúzalékká tört fája, amely a

fájdalmat belénk fojtja majd - nem csoda, hogy nem írhatunk jó híreket ilyen rossz hírekre -

Milyen idegen a természetes haza, úgy ám, bizony ám, mennyire meghal a fa idegen, hideg, szabadság nélküli földben - Nem fújhatja szél a cédrusfenyő magvát oda, ahol előtte egy sem virágzott; egyetlen pálmát sem fűjt Oregonba a bölcs szél - bölcssek a próféta útnak-indítói is . . . tudván, mily termékeny a kijelölt hely, ahol az eltervelt prófécia hirdethető és válaszra érett - a magvető nem nádasba hinti a búza magvát, mert a hang küldője fület is küldött.

És ha a kis Lichtenstein volna a kijelölt hely

Nem pedig Amerika

Lichtenstein nyelvén szólnánk -

Nem annyira mi fedeztük fel Amerikát

inkább ő fedezte

fel bennünk a hangját; sokan úgy beszéltek Amerikához, mintha övék volna birtokjogilag, mintha törvényhozói úton törvénykönyvileg megkaparintották volna a vagyon és örökösödés anyagi sakkhúzásával; ahogy a társadalom polgára a társadalom tulajdonosának hiszi magát, és amit magából csinál, azt csinálja Amerikából is, és ezért Amerikáról szólva önmagáról beszél, és az ilyen egyént nemritkán megválasztják annak rendje és módja szerint, hogy képviselje, amit képvisel . . . Amerika ördögi énjét

így hát sok hazafi magát becézi, amikor Amerikáról beszél és aki nem becsüli őt, az Amerikát fitymálja és vice versa

Az igazság nyelve Amerika igazi nyelve, és ez nem lehető meg a *Daily Herald-okban*, minthogy ennek hangja ellenőrzött hang gonoszul rámenős és palimadarak ellen irányul

Nem csoda, hogy gyökértelenek voltunk . . . mert mi magunk váltunk gyökerekké - a hazugság gyökeret sosem ereszthet és nem növekedhet a nap igazsága alatt és ezért nem hordhatja az igazság gyümölcsét

Jaj, Jack, úgy látszik, rekviemet csak Amerikáéval együtt zenghetem el, és ezt az egy rekviemet nem engedhetem meg magamnak, mert amíg élek, érterem nem zengnek rekviemek

Mert bár meghal a fa, a fa újjászületik, de ha a fa örökre hal meg és sosem születik újjá . . . meghal a föld is

A te szemed volt, amely látta, a te szíved érezte, a te hangod dalolta és kiabálta, és míg Amerika él, bár meghaltál, öreg Kerouac-test, élsz te is . . . mert csakugyan olyan próféciák korában éltünk, amelyekből nem következett halál... mert csakugyan utánunk a bérgyilkosok kora jött és ki kétli utolsó szavaidat "Utánam . . . a vízözön"

6, de ha az évszakokon múlna, nem kétleném, hogy viszatér a fa, mert mire jó a föld, amelyen álltunk, ha maga nem képes megállni - úgy ám, a fa az évszakok parancsára eldő, mert ez a természet szokása, ezért hanyatlak a föld, ezért a lassú, de biztos bomlás, míg nem maga a fa válik földdé, amelyen egykor állt; de ha ledől a föld . . . akkor mi lesz? a természet nem adhat erre választ, mert nincs föld, amelyre eshet és rátelepülhet, nincs hanyatlás, még föl-emelkedés sem, iránya sincs, és bomlása mivé bomlik ki, ha kibomlik?

Jöttünk, hogy meghirdessük az emberi szellemet a szépség és igazság nevében; és most ez a szellem kiáltja a természet kedvéért minden természeti dolgok borzalmas egyensúlyhiányát... fogságban a szökevény természet! mint madár a kézben, a kísérlet és a technika nem-evolúciós útjaiba befogva és beleszerkesztve

Igen, noha a fa gyökeret eresztett a földben a földet megforgatták és ebbe a kikényszerített hányadékba beleokádták a halál megkövesült fáinak undorító gyilkos kigőzölgését a holt és tovatűnt dinoszauroszi kor millió éves szurka és zsiradéka hogyan vetődött a felszínre megint hogy bekóborolja az eget, amelyet belélegzünk a szennyeződés pánikjaiban

Mit remélhet ő barátom a benned oly nagyon testet öltött Amerika, ha ugyanaz az alkohol, amely elválasztotta Amerikájától a te rézbőrű fivéred testét, elválasztotta tőled a te testedet - Titkos terv szövődött földfűk elhappolására, tudjuk - de milyen terv hapholhatja el egy szellem elhappolhatatlan hazáját? Látomásos Amerikádat nem lehetett látomástalanítani -mert amikor a szellem ablakainak árnyai lehanyatlanak, amit láttak, megmarad mégis . . . a szellem szeme mégis lát

Úgy ám, a benned oly nagyon testet öltött, ily kétségtelenül benned gyökeredző Amerika a fiatal és szabad emberség teljének eleven megtestesülése

És noha a nagy megváltó fa - még nem teljesen, még nem tökéletes bizonyossággal - virágzik, a bánatos vén homályisták szívesen döntenék ki; odasuhintanak, darabolják és elfűrészelik . . . hogy ami teljes, ifjú és szabad, az többé hétszentség, hogy ne álljon meg itt

Bizony mondom, ha volnának a fiatalsághoz hasonlatos fák . . . ha azért készülné ilyen, hogy kidöntsék, és

sohasem kelne fel, hogy kidőljön megint, akkor
kidőlné a föld és jönne a vízözön és széjjelmosná
teljesen és örökre, mint a sehonnan sehová fújó
szét

z "Kezed hogy hasonlít Clark Gable kezéhez . . ." (Mexi-
kói beszélgetés, r956) - oly erős, oly Mexikó-sütötte
kezek, Amerikával foglalatoskodók, tudtam, hogy
rendbehoznák, hogy őriznék és becéznék

Mindig Amerikáról beszéltél, és Amerika számomra min-
dig történelem volt, Wolfe tábornok ragyogó piros
angol mundérban halódik, egy kékmundéros fran-
cia levágta, ott lógnak az osztályteremben hazánk
atyja mellett akinek szívátja a felhők közt lebeg . . . ~
igen, amerikai történelmünk volt, jövő's történel-
münk, annyi szent;

Mennyire egy Whitman hiányzott nekünk mindig, egy re-
ményesség, Amerika, hogy ez az Amerika mindig
Amerika lesz, sohasem olyan, amelyről vagy amely-
nek dalolni kell, de amelyért mindig lehet remény-
kedve dalolni

Minden kincsünk a múlt Amerikája volt, és mi magunk,
a mostani Amerika, és ó hogy néztünk arra a múlt-
ra! \$s ó ama osztályterem nagy hazugságai! A For-
radalmi Háború . . . csupán Washington, Revere,
Henry, Hamilton, Jefferson és Franklin jutott ne-
künk . . . sohasem Nat Bacon, Sam Adams, Paine . . .
és mit kaptunk a szabadságból? nem a szabadságért
folyt az a háború, amelynek birtokában korunk leg-
szabadabb népei lettek volna, s nem azért ragadtak
fegyvert, hogy el ne *veszítsék* ezt a szabadságot -
mégis, de mégis aligha volt szabad az az évad, mely
kivirágztatott bennünket a színen; van-e itt ma
szabadság? hát nem halljátok a rézbőrű embert, a
feketetőrű embert, a fiatalembert, ha erről beszél -

És kezdetben, amikor csak a szabadságról lehetett hal-
lani: a szegény salemi boszorkányoknak nem sok
jutott belőle; és a szabadságnak az a nagy magasz-
talója, Franklin, száz dollárt fizetett minden skal-
pért, amelyet a természetes szabadság vad gyerme-
keiről lenyúztak; ifjabb Pitt a testvéri szeretet vá-
rosának java földjét oly ocsmány csalással orozta
el, amely gyötrő bizonytalansággal bénította meg vö-
rös fivére bízó szívét; és mennyire tudatlan volt a
szabadság dolgában a bölcs Jefferson, a szabadság
fekete veszteséinek tulajdonosa, mert amikor a füg-
getlenség meghirdetői csak az egész részének hir-
dették meg ezt, a polgárháborút hirdették meg

A szabadság bármely emberének csak az igazságban kell
reménykednie; és az igazság volt a legfontosabb ta-
lált tárgy; az amerikai élet diadémja, amelyen meg-
alapozhatták a magántulajdon és az Isten iker-ural-
mát;

Hogy megszenvedte a szegény bennszülött amerikai a
szabadság e két pillérének kikényszerített megal-
pozását l

Az igazságból változékony Isten fakad, az Istenből pa-
rancsolt igazság

"Az Úr útjai a szabadsághoz vezetnek" mondja Szent
Pál... de nem Istennek, az embernek kell a sza-
badság, hogy követni tudja Isten útjait

Az egyéni földtulajdon jogának igazsága nem igazolható
azok számára, akik elsődleges joron közösen birto-
kolták a földet;

Aki magánembernek eladja az emberiség földjét, az a
Brooklyni-hidat adja el
Az emberi halál második legnagyobb oka . . . , a tulajdon-
szerzés
Egyetlen amerikai élet sem ér egy holdnyi Amerikát . . .
ha a Magánterület-feliratok és az őrtálló mészáros-
kutyák nem tudják veletek közölni ezt, majd, köz-
lik a vadászpuskák
Nos hát, édes kereső, pontosan milyen Amerikát keres-
tél tulajdonképpen? Tudd meg, hogy amerikaiak
milliói keresik ma Amerikát . . . tudd meg, hogy
még mindazokkal a szemtágító szerekkel is több-
nyire csak azt látják, ami nincs jelen
Némelyek a tornyosodó kő dalában találják meg Ameri-
kát, mások a forradalom ködeiben
Mindnyájan a szívükben találják meg . . . és ó hogy ösz-
szezsugorítja a szívet
Nem annyira őket börtönzi be egy vén és elviselhetetlen
Amerika; inkább Amerika börtönzött beléjük -
így romlik és sötétül el a lélek
A láthatatlan, álmodott Amerika tétován remeg, püföli
a szívet, pocsék kozmikus és egyéb rezgéseket bo-
csájt ki magából
Láthattad a megvetést fiatal-szomorú szemükben . . . és
olykor a börtönök borbélyműhelyekké válnak, és a
hadsereg mindig is az volt
De nem bírják kiborotválni szemükből a hurrikánt
Olvasd Mózeset, próféta soha még nem érte el az álmo-
dott földet . . . ó, de a szemed halott . . . az utolsó
álmodott dombodon túli Amerika sem lebeg való-
ságosan
Milyen hasonlók szíveink s az idő s a halódás, hogyan
zengi az odakinti és szívünkbe zárt Amerika telhe-
tetlenül de túlcserdülön a költészet és remény hal-
lelujáit
Hogyan éreztünk minden hajnalt, hűű-t és hona-t hüle-
deztünk minden arany bánatnak és gyámoltalanság-
nak amikor óceántól óceánig hajszoltunk szívósan
valamiféle itt-sose-volt most-örök-szürke örömet
Úgy ám Amerika a mocsoktalan és szabadságért sosem
forradalmasított Amerika a bennünk örökkön sza-
bad, bennünk virágzó Amerika - határtalanított és
történelmietlenített Amerika, mi magunk, annak az
Amerikának az apái, amelyet Almamagjankósítot-
tatok, Amerika amelyet én hirdettem, Amerika
amely nincs jelen, csakhamar megszülető Amerika
A próféta megrontja az államot, és az állam megrontja a
prófétát - ami veled történt, ó barátom, az történt
Amerikával, és mi tudjuk, mi történt Amerikával -
szégyenfolt . . . szégyenfoltok
Ó és mégis ha megkérdik "Mi történt vele" azt mondom
"Ugyanaz ami Amerikával - ők ketten elválasztha-
tatlanok" Ami a szél az égnek az a hang a szó-
nak...
És most az a hang elosont és a szó csak csont, és Ame-
rika eloson ma, a bolygó kicsontozva
Az ember azt tarthat otthonában, amit csak kíván, de a
kapun túl semmije sincs - egy érző ember, egy vers-
szerző ember számára az ilyen túl csak arra való,
hogy olyan helyé tegye otthonát, ahol felkötheti
magát
És mi magunk, édes barátom, mindig hazavittük ma-
gunkkal Amerikát - és sohasem mint piszkos szeny-
nyest, még szégyenfoltjaival sem úgy
És mindig a főkapun át, párnákkal körülakva szívünk-

ben; leöltök itt és elmondtuk neki álmainkat a szépről
azt reméltük, hogy otthonainkat meghagyja szépnek
És mi történt, Jack, a szépséges Amerikáról szőtt álmainkkal?
Szépnek láttad, szépnek is hallottad-e hideg villamos kékségben azt az Amerikát, mely teliokáda és bebüdösítette otthonodat, jó agyadat, azt a valótlantalmi Amerikát, azt a karikatúra-Amerikát, azt a konnektoros Amerikát . . . napi négy liter whiskybe került, hogy ennek az Amerikának testétől megfosztott szemébe nézz
Ss ő nem látott téged, sohasem látott, mert amit láttál, nem volt jelen, amit láttál, röhejbe rekedt, egész Amerika nevetett, ez az Amerika hozott be téged, hozta be Amerikát, behozta mindazt, ami kint van, be mindazt a sehol semmit, nem csoda hát, hogy magányos voltál, üresen és szomorún és magányosan haltál meg, te, az igazi arc és hang . . . fogságban a talmi arc és hang előtt - és ez vált valódivá és te lettél talmi
Ó a dolgok szörnyű esendősége
"Mi történt vele?" "Mi történt veled?" A halál történt vele, Jóvatett élet történt; ágyinak dőlt Isten történt; lidércesített álom; felfegyverzett fiatalság; lemészárolt hadsereg; az apa fel akarja falni fiát, a fiú kövel veri át, de az apa nem kívül meg
És te, Jack, szegény Jack, végignézted apád halálát, Amerikád halálát, Istened halálát, tested halálát, halált és vért, vért, vért, és ma az apák végignézik fiaik halálát, fiaik a csecsemők halálát, miért, miért? Mennyit kérdeztük mindketten, MIÉRT?
6 mindenek bús bús szörnyűsége
Csak egyetlen kerouaci évtized voltál, de micsoda élet ebben a tíz kerouaci évben!
Semmi olyan nem történt veled, ami nem történt; beteljesítetlen semmi sem maradt, körbejártad teljesen a kört, és ami Amerikával történik az már nem történik veled, mert ami az ország tudatával történik az történik e tudat hangjával és elhalt a hang de az ország megmarad, hogy elfelejtse, amit hallott és a szó után nem marad csont
És a hús és föld szavát s országát egyazon betegség gyötri egyazon halál . . . s a hang halála a húsé előtt jár s a szél halott csöndet fúj a haldokló Föld fölött a Föld meg hátrahagyja csontját, s a nyögést a szél-

nek még cafatja sem görgeti majd csak a csönd, a
csönd, s még ezt sem hallja majd Isten füle

Úgy ám, az történt veled, drága barátom, együtt érző ba-
rátom, ami mindennel és mindenkivel és ez a bolygó
ez a ricsajos búsán kétségbeesett bolygó szegényebb
lett egy hanggal . . . feláldozható mint a szél . . . el-
halt s ki fújja most tova a beteg, beteg és halódó
földhús-lélek Amerika iszonyú miazmáját

Amikor mentél az úton. Amerikát keresve csak azt talál-
tad meg amit te raktál ide és az aranykereső az
egyetlen megtalálható Amerikát találja meg; és be-
fektetése és a költő befektetése egyremegy ha be-
köszönt a csőd, és mi csödbe jutottunk, de az abla-
kok jól zárnak, nem kiugrásra valók, a pokolból

még senki sem esett ki

Az angyalok is dalolnak a pokolban
daloltak, hogy újra lássák onnan
az első Krisztus-vivő követőit
s a pokolból az új világba léptek nyomban
de puskákat hoztak és Bibliát
és hamar megvénült új településük
s a pokol ismét kirakta áruját

Rafael arkangyal voltam én neked

S az Angyalok Urának Keresztjét

rád raktam . . . , hogy akkor

az új világ előestéjén felmérjem a terepet

és te rálobbantál a vén és homályló napra

Beat-Krisztus-fiú . . . a dolgok kedves kerekességét cipelve
ragaszkodtál ahhoz, hogy kerek és nem négyszögletes

a lélek

És csakhamar . . . mögötted

feltűntek követőid

a virágok gyermekei

North Beach, San Francisco, 1969

József Attila:

NAGYON FÁJ

Kívül-belől

leselkedő halál elől

(mint lukba megriadt egérke)

amíg hevülsz,

az asszonyhoz úgy menekülsz,

hogy óvjon karja, öle, térde.

Nemcsak a lány,

meleg öl csal, nemcsak a vágy,

de odaszít a muszáj is -

ezért ölel

minden, ami asszonyra lel,

míg el nem fehérül a száj is.

Kettős teher

s kettős kincs, hogy szeretni kell.

Ki szeret s párra nem találhat,

oly hontalan,
mint amilyen gyámoltalan
a szükségét végző vadállat.

Nincsen egyéb
menedékünk, a kés hegyét
bár anyádnak szegezd, te bátor!

És lásd, akadt
nő, ki érti e szavakat,
de mégis ellökött magától.

Nincsen helyem
így, élők közt. Zúg a fejem,
gondom s fájdalmam kicifrázva;

mint a gyerek
kezében a csörgő csereg
ha magára hagyottan rázza.

Mit kellene
tenni érte és ellene?
Nem szégyellem, ha kitalálom,

hisz kitalálom
a világ így is olyat, akit
kábít a nap, rettent az álom.

A kultúra
úgy hull le rólam, mint ruha
másról a boldog szerelemben -

de az hol áll,
hogyan néz, mint dobál halál
s még egyedül kelljen szenvednem?

A csecsemő
is szenved, ha szül a nő.
Páros kint enyhíthet alázat.

De éneke
pénzt hoz fájdalmas éneke
s hozzám szegődik a gyalázat.

Segítsetek!
Ti kisfiúk, a szemetek
pattanjon meg ott, ő ahol jár.

Ártatlanok,
csizmák alatt sikongjatok
és mondjátok neki: "Nagyon fáj.

Ti hű ebek,
kerék alá kerüljétek
s ugassátok neki: Nagyon fáj.

Nők, terhetek
viselők, elvetéljétek
és sírjátok neki: Nagyon fáj.

Ép emberek,
bukjatok, összetörjétek
s motyogjatok neki: Nagyon fáj.

Ti férfiak,
egymást megtépve nő miatt
ne hallgassátok el: Nagyon fáj.

Lovak, bikák,
kiket, hogy húzzatok igát,
herélnek, ríjjátok: Nagyon fáj.

Néma halak,
horgot kapjatok jég alatt
és tátogjatok rá: Nagyon fáj.

Elevenek,
minden, mi kintől megremeg,
égjen, hol laktok, kert, vadon táj -

s ágya körül,
üszkösen, ha elszenderül,
vakogjatok velem: Nagyon fáj.

Hallja, míg él.
Azt tagadta meg, amit ér.
Elvonta puszta kénye végett

kivül-belől
menekülő élő elől
a legutolsó menedéket.

1936

Füst Milán
A MAGYAROKHOZ

Oh jól vigyázz, mert anyád nyelvét bízták rád a századok
S azt meg kell védened. Hallgass reám. Egy láthatatlan lángolás
Teremté meg e nagy világot s benned az lobog. Mert néked is van lángod:
Szent e nyelv! S több kincsened nincs neked! Oly csodás nyelv a magyar.
Révület fog el, ha rá gondolok is.
Ne hagyj hát, hogy elmerüljön, visszasüllyedjen a ködbe, melyből származott
E nemes-szép alakzat... Rossz idők futottak el feletted,
Megtapodtak a téli gond és romlásodat hozta, megtapodtak,
Megtapodták hitedet, az eszed megzavarták, szavak áradatával ellepték,
Áradás szennyével borították be kertjeid, vad vízi szörnyek ették virágaid, — majd a vad burjánzás
Mindent ellepett utána, — oly termés volt ez a térségeken emberek!

Hogy üszökké vált minden, aminek sudárrá kelle szöknie...

De légy türelmes, — szólok hozzád, — vedd a Libanon
Ős cédrusát,¹ e háromezeréves szűzet, — rá hivatkozom, mert onnan vándoroltam egykor erre.
Tekintsd őt, — türelmes pártájával² hajladoz a szélben, nem jajong,
De bölcsen hallgat s vár, amíg a negyedik nagy évezredben
Kibonthatja gyümölcsét a nagyvilág elé. S tán ez a sorsod itt.
Ki fényel sötétséget oszlat, holtat ejt s élőt emel,
Borúlatodra majdan rátekin. Halld meg szavam!
Én prófétáktól³ származom.

S. Mrožek

A művész

A Kakas olvasta a hirdetést: „Állatokat keres a Cirkusz.”

- Jelentkezem - mondta, összehajtogatva az újságot. - Mindig is művész akartam lenni.

Útközben komoly terveket szőtt:

- Dicsőség és pénz. Talán még külföldre is utazhatok.

- Meg vissza - tette hozzá a Róka.

- Miért kéne visszajönnöm? Külföldön majd aláírok egy szerződést a Metro-Goldwyn-Meyerrel.

Az igazgató a friss levegőn fogadta, ahol a hivatalos ügyeket intézte. Épp akkor állították fel a cirkuszi sátrat. Mi a Rókával távolabb vártunk.

- Nagyon kedves, hogy jelentkezett. Kihez van szerencsém?

- Oroszlán volnék - hangzott a Kakas rövid bemutatkozása.

- Oroszlán? - csodálkozott az igazgató. - Biztos Ön ebben?

- Na jó, esetleg tigris.

- Rendben. Akkor lesz szíves felülvölteni.

Elbődült a Kakas amennyire tellett tőle.

- Tulajdonképpen nem rossz, de vannak jobb oroszlánjaink. De, ha beérné azzal, hogy szerződtem kakasnak, akkor tárgyalhatunk. Tudnám alkalmazni.

- Nem fogok a maga kedvéért madarat utánozni - felelte sértődötten a Kakas.

- Hát akkor, viszontlátásra.

Útban hazafelé komoran hallgatott a Kakas. Végül már nem tudtam szó nélkül megállni

- Mi ütött beléd, miért akartál oroszlánt alakítani?

- Hogyhogy miért... - felelte helyette a Róka. - Láttál már valaha is művészt, akinek ne lennének ambíciói?

Reisinger János

Kisvers-nagymesterek.

Radnóti Miklós MAJÁLIS

A hangraforgó zeng a fű között,
s hördül, liheg, akár egy üldözött,
de üldözők helyett a lányok
kerítik, mint tüzes virágok.

Egy lányka térdre hull, lemezt cserél,
a háta barna, lába még fehér,
a rossz zenén kis lelke fellebeg
s oly szürke, mint ott fönt a fellegek.

Fiúk guggolnak és parázslanak,
az ajkukon ügyetlen szép szavak,
duzzasztja testük sok kicsiny siker
s nyugodtan ölnek, majd ha ölni kell.

Lehetnének talán még emberek,
hisz megvan bennük is, csak szendereg
az emberséghez méltó értelem.

Mondjátok hát, hogy nem reménytelen.

(1944. május 10.)

Amivel Radnóti *Majálisa*, foglalkozik: hogy nem élünk értelmünk irányításával. *„Megvan bennük is, csak szendereg / az emberséghez méltó értelem.”* Ezután csak jajkiáltás következhet: *„Mondjátok hát, hogy nem reménytelen.”*

Mert értelem híján élni - ez annyit is jelent: jó választások híján élni.

S ha sem helyes gondolkodás, sem megfelelő döntés: lehetnek-e örömteli érzéseink? Lehet-e békesség és boldogság az ember lelkében?

Mivel mindenki ez utóbbiakra vágyik, mesterségesen szeretnék előidézni e műanyagvilágban: szórakozzunk, feledkezzünk!

Az urak régen vadászattal, kártyázással tették - erről szól Pascal *Gondolatokjának* jelentős része, erről Tolsztoj *Iván Iljics halála*, erről Dosztojevszkij *Az író naplójából* „A hazugságot a hazugság menti” című fejezet.

Értelem, döntések, jóézés híján hol az ember? Mi az ember? Az emberi történelem legjelentékenyebb gondolkodói is erről beszéltek.

Hérakleitosz így: Az emberek átalusszák az életüket, kábaságban szenvednek. Mert noha az értelem és a világ törvénye egy, mégis mindenki úgy tesz, mintha külön törvénye volna. Fel kell ébreszteni az embereket, hogy ne állatok módjára éljenek. Szókratész így: Ne higgyetek a szellemi szakácsoknak, akik elbolondítják az inyeteket, és olyan táplálékot adnak, amelybe belebetegszetek. Először az orvosokhoz kell fordulni, a bölcsekhez, és nem a hiú és nárcisztikus művészekhez. Minden bölcsesség alapköve pedig ez: Inkább elszenvedem a rosszat, mint elkövetem. Szophoklész így: Az okosságoknak előtte jár az igazságosság, az észnek a lelkiismeret. Bölcs belátás többet ér minden más adománynál.

Tamási Áron: Ábel Amerikában

Többet fel sem keltünk az ágyból, sem Leupold, sem én. Csak fogtuk az ágy fehér vasát, és nagyokat nyögtünk, mintha nagy és kövér boszorkányok táncoltak volna rajtunk. Nem tudtam, hogy meddig kell így szenvednünk a háborgó tengeren, de annyit gondoltam, hogy sok idő van még a megváltó földig. Azon kezdtem hát gondolkozni, hogy mit tudnék csinálni abban a beteg állapotban. S úgy határoztam, hogy a német könyvet fogom tanulmányozni, amikor van annyi erőm, s mindennap kikeresek valamit, amit estére kelve Leupoldtól megkérdezek.

- Maga milyen országból való? - kérdeztem elsőnek a következő napon.

- Lengyelországból - felelte.

Azután sokáig hallgatott: majd ő is megkérdezte:

- Hát maga?

- Én Romániából.

Bumm - mondta erre.

Láttam, hogy mi a szokása, s így aztán arra is felkészültem a könyvből, hogy a kérdésére meg tudjak felelni. Vártam hát a következő estét, s akkor így szóltam:

- Mi a foglalkozása?

- Kereskedő.

Ismét hallgatott sokáig; majd ő is megkérdezte:

- Hát magának?

- Semmi.

- Bumm! - mondta megint.

Gyanú támadt bennem, hogy Leupold nem is lehet lengyel, ha olyan jól meg tud mindenre németül felelni. Azt kérdeztem tehát a következő este:

- Maga milyen nemzet?

- Orosz.

Számolni kezdtem, hogy mennyi idő múlva szólal meg ismét. Éppen a kétszázharminchetet mondtam ki magamban, amikor végre megszólalt ismét:

- Hát maga?

- Én magyar.

- Bumm! - mondta ismét.

Magamban jót nevettem, hogy milyen kétfélék s mégis egyformák vagyunk, de most már valami olyant akartam kikeresni a könyvből, amire nem mondhatja, hogy bumm! Azt gondoltam jónak, ha meghatározom őt ebben a nagy tengeri veszedelemben, s azt kérdeztem legközelebb tőle:

- Maga hisz-e Istenben?

- Most igen - felelte.

Rögtön számolni kezdtem utána, de Leupold most elsiette a dolgot, mert a kétszázötvenötödiknél már megszólalt:

- Hát maga?

- Szárazon és vízen.

- Bumm! - mondta ismét.

No várj, gondoltam, mert nekem többet nem mondd, hogy bumm! S ezt úgy gondoltam keresztülvinni, hogy elhatároztam: a következő este semmit sem fogok kérdezni tőle. El is jött nehezen a várt időszak, de én összeszorítottam a számat, nehogy kifusson rajta valami szó. Leupold várt egy jó darabig, de aztán fészkelődni kezdett. Én akkor sem szóltam, hanem vártam. Eltelt egy negyedóra, majd a másik negyed is telni kezdett. Leupold mindjobban fészkelődött, majd hirtelen kiugrott az ágyból, odahajolt hozzám, a két kezét felemelte, és robbanás módjára mondta:

- Bumm!

Azután visszafeküdt szépen az ágyba.

A következő napon végig azon gondolkoztam, hogy most már mit csináljak. Végre pompás gondolatom támadt, s mielőtt elérkezett volna a bummogató időszak, leszálltam az ágyból, nagyjából felöltöztem, és felmentem a tetőre. Azt hittem, hogy az erőtlenségtől és a szédüléstől minden pillantásban meghalok, de azért emberségesen vártam. A haláltól megmentett az a gondolat, hogy a Leupold bummja elől elvontam magamat. Már egy egész órával is elmúlt a veszedelmes idő, amikor visszamentem a fölkébe. Nevetős arccal néztem Leupoldra, de ő szomorúan és könnyekkel a szemében fogadott engem. Percekig néztem könnyes szemekkel, majd mondott is németül valamit. Nem értettem, hogy mit mond, s azért megkértem, hogy írja le nekem. Kérésemre szépen leírta, én pedig másnap megfejtettem a könyvből, amit írt. Ez volt a cédulán: „Csak a bumm tartotta bennem az életet, s maga azt is elvette tőlem.” Úgy megsajnáltam, hogy leszálltam az ágyból, és megfogtam a kezét; hátha vigasztalni tudnám.

Leupold mind a két kezével megragadta az enyimet, és sírni kezdett. Erre nekem is úgy megnyílt a gyenge szívem, hogy leültem melléje, és hullani kezdtek a könnyeim. Ma sem tudom, hogy és miképpen történt az egész, csak arra emlékszem, hogy sokáig így ültünk. Aztán ő arra kért engem, hogy menjek és feküdjem le. Én azt megtettem, és másnap megérkeztünk a New York-i kikötőbe. Mielőtt azonban megérkeztünk volna, Leupold átadta nekem a címét, s ha jól ki tudtam venni, azt mondotta, hogy keressem fel, mert nagyon megszeretett engem. Én csupa melegséget éreztem magamban, és olyan buzgón bólogattam neki, mintha nem is őt láttam volna, hanem Blankát. S miután ezt így megfogadtam, a kezemnél fogva felvezetett a tetőre. Éppen jött fel a nap, és tűzpirosban úszott messze a tengeri víz. A hajó méltóságosan úszott a megcsendesült tengeren. Mi ketten ott állottunk a hajó orrához közel, és szótlanul néztük, hogy a város égbe nyúló házai és felhőlikasztó tornyai miképpen közelednek. Így álltunk végig, és egyet sem szóltunk. S amikor a hajó egészen befutott a kikötőbe, és a reggeli napfényben az óriási város győzelmesen a magosba tört, Leupold felemelte a két kezét; és boldogan ezt kiáltotta:

- Bumm!

Váci Mihály:

Valami nincs sehol

Süvítnek napjaink, a forró sortüzek,
– valamit mindennap elmulasztunk.
Robotolunk lélekszakadva, jöttévön,
– s valamit minden tettben elmulasztunk.
Áldozódunk a szerelemben egy életen át,
– s valamit minden csókban elmulasztunk.

Mert valami hiányzik minden ölelésből,
– minden csókból hiányzik valami.
Hiába alkotjuk meg s vívunk érte naponta,
– minden szerelemből hiányzik valami.
Hiába verekszünk érte halálig: – ha miénk is,
– a boldogságból hiányzik valami.

Jóllakhatsz fuldoklásig a gyönyörökkel,
– az életedből hiányzik valami.

Hiába vágysz az emberi teljességre,
– mert az emberből hiányzik valami.
Hiába reménykedsz a megváltó Egészben,
– mert az Egészből hiányzik valami.

A Mindenségből hiányzik egy csillag,
– a Mindenségből hiányzik valami.
A Világból hiányzik a mi világunk,
– a Világból hiányzik valami.

Az égboltról hiányzik egy sugár,
– felőlünk hiányzik valami.
A Földből hiányzik egy talpalatnyi föld,
– talpunk alól hiányzik valami.

Pedig így szólt az ígélet a múltból:
– „Valahol! Valamikor! Valami!”
Hitették a bölcsek, hitték a hívők,
– mióta élünk, e hitetést hallani.
De már reánk tört a tudás: – Valami nincs sehol!
– s a mi dolgunk ezt bevallani,
s keresni azt, amit már nem szabad
senkinek elmulasztani.

Újra kell kezdeni mindent,
– minden szót újra kimondani.
Újra kezdeni minden ölelést,
– minden szerelmet újra kibontani.
Újra kezdeni minden művet és minden életet,
– kezünket mindenkinek újra odanyújtani.

Újra kezdeni mindent e világon,
– megteremtteni, ami nincs sehol,
de itt van mindnyájunkban mégis,
belőlünk sürgetve dalol,
újra hiteti, hogy eljön
valami, valamikor, valahol...

[Dugonics András Piarista Gimnázium Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium](https://www.szepi.hu/irodalom/vers/tvers/tv_075.html)

(https://www.szepi.hu/irodalom/vers/tvers/tv_075.html)

Kahil Gibran

A próféta

És egy asszony, aki mellére csecsemőt szorított, azt mondta: Beszélj nekünk a Gyermekekről.

És ő így szólt:
Gyermekeitek nem a ti gyermekeitek. Ők az Élet önmaga iránti vágyakozásának fiai és leányai.
Általatok érkeznek, de nem belőletek. És bár veletek vannak, nem birtokaitok.
Adhattok nekik szeretetet, de gondolataitokat nem adhatjátok.
Mert nekik saját gondolataik vannak.

Testüknek adhattok otthont, de lelküknek nem.

Mert az ő lelkük a holnap házában lakik, ahová ti nem látogathattok el, még álmaikban sem.

Próbálhattok olyanná lenni, mint ők, de ne próbáljátok őket olyanná tenni, mint ti vagytok.

Mert az élet sem visszafelé nem halad, sem meg nem reked a tegnapi.

Ti vagytok az íj, melyről gyermekeitek eleven nyílként röppennek el.

Az íjász látja a célt a végtelenség útján, és ő feszít meg benneteket minden erejével, hogy nyilai sebesen és messzire szálljanak.

Legyen az íjász kezének hajlítása a ti örömetek forrása;

Mert Ő egyként szereti a repülő nyilat és az íjat, amely mozdulatlan.

Akkor egy kőműves állott elő, és monda: Beszélj nekünk a Házakról.

És ő válaszolt, és ezt mondotta: Építhettek elképzelt hajlékot a vadonban, és építhettek házat belül a város falain.

Mert miként hazatértek szürkületkor, úgy tér meg a bennetek lakozó vándor is, aki mindig távoli és magányos.

A te házad a te nagyobbik tested. Megnövekszik a nap fényében, és álomra szenderül az éj csöndességében, és álma nem álomtalan. nem álmodik-e a házad? És álmában nem hagyja-e el a várost, nem lép-e át erdőbe, hegytetőre?

Vajha tenyerembe gyűjthetném házaitokat, és magvetőként szétszórhatnám erdőn és mezőn.

Volnának a völgyek a ti útjaitok, a zöld ösvények az utcák, hogy egymást szőlőskerteken át kereshessétek fel, és ruhátokban a föld illatával járjatok.

De ez még nem lehet így.

Atyáitok félelmükben túlon túl közel gyűjtötték össze benneteket. És ez a félelem kitart még. Hajlékokat egy ideig falak választják el földjeitektől.

És mondjátok meg nekem, Orfalisz lakói, mitek van ezekben a házakban? Mi az, amit erős ajtókkal óvtok?

Van-e békétek, az a csöndes akarat, amely megmutatja erőteteket?

Vannak-e emlékeitek, azok a fénylő ívek, melyek az elme csúcsai között feszülnek át?

Van-e otthonotokban szépség, mely a szívet a fából, kőből faragott tárgyaktól a szent hegyig vezeti?

Mondjátok meg nekem, megvannak ezek a ti házaitokban?

Vagy csupán kényelem van és a kényelem utáni vágy, az az alattomos dolog, mely vendégként lép a házba, s ott előbb gazdává, majd kényúrrá válik?

Úgy van, idomárrá válik, és szigonnyal és korbáccsal nagyobb vágyaitokból bábót csinál,

Habár a keze selyem, ám a szíve vas.

Csupán azért ringat benneteket álomba, hogy az ágyatok mellett állva kacagjon a tesi méltóságán.

Gúnyt űz egészséges érzékeitekből, és mint törékeny edényeket, helyágyba fekte ti őket.

Bizony mondom, a kényelem iránti vágy megöli a lélek szenvedélyét, s vigyorogva kíséri a temetési menetet.

Hanem ti, a tér gyermekei, ti nyugalmatokban nyugtalanok, ti nem estek csapdába, nem juttok idomár kezére.

Házatok nem horgony lesz, hanem árboc.

Nem lesz csillogó bevonat, mely a sebet takarja, hanem szemhéj, mely óvja a szemet.

Ti nem fogjátok szárnyaitokat összezárni, hogy az ajtókon áthaladjatok, nem hajtjátok le fejeteket, hogy a mennyezetbe ne ütődjék, nem fogtok félni a lélegzéstől, nehogy falaitok megrepedjenek és leomoljanak.

nem kriptákban fogtok lakozni, melyet a holtak emeltek az eleveneknek.

És bár pompás lesz és fenséges, házatok mégsem fogja titkokat megtartani, sem gátját vetni vágyaitoknak.

Mert ami bennetek határtalan, az mind az ég palotájában lakik, melynek kapuja a hajnali pára, ablakai pedig a dalok és az éj csöndjei.

És egy költő azt monda: Beszélj nekünk a Szépségről. És ő így válaszolt:

Hol keresnétek a szépséget, s ugyan hol lelhetnétek fel, ha nem maga a szépség a ti utatok és a ti vezetőtök?

És miként beszélhetnétek róla, ha beszédeteket nem ő maga szövi?

A bajbajutott és a sebesült azt mondja:

- A szépség szelíd és kedves.

- Mint egy ifjú anya, ki önnön dicsőségét kissé szégyellve jár közöttünk.

És a szenvedélyesek így mondják: - Nem, a szépség hatalmas és félelmetes.

- Mint a vihar, mely megrengeti a földet alattunk és az eget fölöttünk.

A fáradtak és elcsigázottak így mondják:

- A szépség lágy suttogás. Hangja a lelkünkben szól.

- Hangja átadja helyét csöndjeinknek, miként a halovány fénysugár reszket, félve az árnyéktól.

Ám a nyughatatlanok azt mondják:

- Hallottuk, hogy kiáltozik a hegyek között,

- És kiáltásaiba paták csattogása, szárnyak csapkodása és orozslánbögés vegyült.

Éjszaka a város őrői azt mondják: - A szépség a hajnallal érkezik kelet felől.

És délidőben a munkálkodók és az úton levők így beszélnek: - Láttuk a föld felé hajolni az alkony ablakaiból.

Télen a hóban rekedtek ezt mondják: -Eljő együtt a tavasszal, a hegyeken szökellve.

És a nyár hevében az aratók így szólnak: - Láttuk táncolni az őszi avarban, s hajába hófehér vegyült.

Mindezeket mondatok már a szépségről,

Ám valójában nem róla beszéltek, hanem megannyi hiányról, mely ki nem elégítettett,

És a szépség nem hiány, hanem eksztázis.

nem szomjazó ajak, sem előre nyújtott, üres kéz.

Hanem lángoló szív és elbűvölt lélek.

Nem kép, melyet megnéznél, sem dal, melyet meghallgatnál.

Hanem olyan kép, melyet lehunyt szemmel is látsz, és olyan dal, melyet becsukott füllel is hallasz.

Nem a meghasadt fakérgen szivárgó nedv, sem a karmokhoz tartozó szárny,

Hanem örökké virágzó kert és örökké szárnyaló angyalok kara.

Orfalisz népe, a szépség az élet, ha az élet föllebbenti szent arcáról a fátylat.

De az élet ti vagytok, és ti vagytok a fátyol is.

A szépség az örökkévalóság, mely önmagát tükörben szemléli.

De ti vagytok az örökkévalóság, és ti vagytok a tükör is.

És akkor, Almitra szólott újra, és azt mondá: És a Házasság, Mester?

És ő így válaszolt:

Együtt születtetek, és együtt is maradtok mindörökre.

Együtt lestek akkor is, amikor a halál fehér szárnyai szétszórják napjaitokat.

Bizony mondom, együtt lesztek, még az
Isten csöndes emlékezetében is.
De együttlétetekben legyenek távolságok.
És a mennyek szellői táncoljanak kettőtök között.
Szeressétek egymást, de a szeretetből ne legyen kötelék:
Legyen az inkább hullámzó tenger lelketek partjai között.
Töltsétek meg egymás serlegét de, ne igyatok egyazon serlegből.
Kínáljátok egymást kenyeretekből, de ne ugyanazt a cipót egyétek.
Daloljatok, táncoljatok együtt és vigadjatok, de engedjétek egymásnak egyedülletet.
Miként a lant húrjai egyedül vannak, habár ugyanarra a dallamra rezdülnek.
Adjátok át szíveteknek gyermekeitek.

Ők az Élet önmaga iránti vágyakozásának fiai és leányai.

Általatok érkeznek, de nem belőletek.

És bár véletek vannak, nem birtokaitok.

Adhattok nekik szeretetet, de gondolataitokat nem adhatjátok.

Mert nekik saját gondolataik vannak.

Testüknek adhattok otthont, de lelküknek nem.

Mert az ő lelkük a holnap házában lakik, ahová ti nem látogathattok el, még álmaitokban sem.

Próbálhattok olyanná lenni, mint ők, de ne próbáljátok őket olyanná tenni, mint ti vagytok.

Mert az élet sem visszafelé nem halad, sem meg nem reked a tegnapan.

Ti vagytok az íj, melyről gyermekeitek eleven nyílként röppennek el.

Az íjász látja a célt a végtelenség útján, és ő feszít meg benneteket minden erejével, hogy
nyilai sebesen és messzire szálljanak.

Legyen az íjász kezének hajlítása a ti örömetek forrása;

Mert Ő egyként szereti a repülő nyilat és az íjat, amely mozdulatlan.

A szeretet nem vágyik egyébre, mint beteljesíteni önmagát.

De ha szerettek, és a szeretet vágyakat ébreszt, legyenek ezek a ti vágyaitok:

Hogy összeolvadjatok, s legyetek olyanná, mint a sebes patak, mely az éjszakában zengi
dalát.

Hogy megismerjétek a túlságos gyengédség kínját.

Hogy a szeretet megértése ejtsen sebet rajtatok;

És hogy véreteket akarva, derűsen hullassátok.

Hogy hajnalban szárnyra kelt szívvel ébredjétek, és hálát adjatok az új napért, mely szeretetre
virrad;

Hogy délben megpihenve a szeretet mámoráról elmélkedjétek;

Hogy az est leszálltakor hálával menjétek haza;

S ha nyugovóra tértek, ajkatok azért mondjon imát, akit szerettek; dalotok őt dicsérje.

Marcus Aurelius

INTELMEK

NEGYEDIK KÖNYV

1. Ha belső parancsolod a természetet követi, akkor úgy viselkedik az eseményekkel szemben, hogy mindig könnyen igazodik ahhoz, ami lehetséges és adott. Nem kedvel különösebben egyetlen meghatározott anyagot sem, hanem a fontosabb dolgokhoz vonzódik, de azokhoz is csak bizonyos fenntartással, s ha helyettük valami mással kerül szembe, azt is saját cselekvése anyagaként tekinti, mint ahogyan a lobogó tűz is így csinálja, mikor megemészt a beledobott anyagot, amely a kis mécset kioltaná. A lobogó láng viszont hamar hatalmába keríti és felemészt a rádobott tárgyakat, sőt még magasabbra csap tőlük.

2. Semmit se tégy taláalomra, semmit se tégy másként, mint az élet igaz művészetét tökéletesen betöltő elv szerint.

3. Az emberek búvóhelyeket keresnek maguknak: falun, tengerparton, hegyeken. Te magad is szoktál efféle vágyva vágyani. Micsoda korlátoltság! Hiszen megteheted, amikor csak akarod, hogy önmagádba visszavonulj. Mert az ember sehová nyugodtabban, zavartalanabban vissza nem vonulhat, mint saját lelkébe, különösen, ha olyan a belső világa, hogy beletekintve azonnal teljes békesség tölti el. A békesség pedig azonos a lélek harmóniájával. Ne vond tehát meg önmagadtól egyetlen esetben sem ezt a visszavonulást, s újhodj meg lélekedben.

Életelved legyenek alapvetőek és a lényegre szorítkozók: pusztá földidézésük is űzze el minden udvari gondodat, és biztosítson róla, hogy ha visszatérsz, ne bosszankodj azon, amire visszakerülsz.

Mert min is bosszankodnál? Az emberi gonoszságon? Vedd fontolóra a tételt, hogy az eszes lények egymásért vannak, hogy a türelem az igazságosság egy része, hogy az emberek akaratuk ellenére hibáznak, hogy hányan már, kik féktelenül gyűlölködtek, gyanakodtak, egymásnak estek, im, kiterítették és elhamvadtak - s akkor hagyj fel a bosszúsággal.

Vagy talán a mindenség végzése ellen zúgolódsz? Idézd csak emlékezetedbe ezt a két lehetőséget: vagy van gondviselés, vagy csak atomok vannak; továbbá mindazt, amiből bebizonyosodik, hogy a világ olyan, mint egy állam.

Vagy talán testi dolgok bántanak? Gondolj arra, hogy az értelem, ha egyszer önmagára eszmélt, és megismerte saját erejét, függetleníti magát az állati lélek kellemes vagy kellemetlen izgalmaitól; továbbá gondolj mindarra, amit a fájdalomról és élvezetről hallottál, s magadévá tettél.

Vagy talán a hiú hírvágy játékszere vagy? Nézd csak, minden milyen gyorsan feledésbe megy, tekintsd a mindkét irányban végtelen idő feneketlen mélységét, a hír visszhangjának hiábavalóságát, a téged látszólag magasztalók állhatatlanságát, kritikátlanságát, s végül, hogy milyen szűk a tér, melyre hírneved korlátozódik. Mert az egész föld csak egy pontja a mindenségnek, s annak is micsoda kis zuga a te lakhelyed. S itt is hányan, micsoda emberek dicsőítenek téged? Szánd hát végre rá magad, hogy visszavonulj a saját kis területedre. Mindenekelőtt: ne kapkodj ide-oda, ne erőlködj, hanem szabad lélekeddel, mint férfi, mint ember, mint polgár, mint halandó lény tekintsd a világ dolgait.

S az igazságok közül, melyekre szemedet függeszted, kettő legyen mindig kéznél. Először, hogy a külső dolgok nem férnek hozzá a lélekhez, hanem kívül vannak rajta, mégpedig mozdulatlanul; minden izgalom tehát a belső felfogásból fakad. Másodszer, hogy mindaz, amit látsz, hamarosan megváltozik, sőt megszűnik. Állandóan gondolj rá, hogy mennyi változásnak voltál már te is tanúja. A világ változás, az élet felfogás dolga.

4. Ha gondolkodási képességünk közös, akkor az az értelem is közös, mely eszes lényekké avat. Ha ez így van, akkor általános érvényű az a meggondolás, mely megszabja, hogy mit tegyünk. Ha ez így van, akkor közös törvény alatt állunk, és ekként valamennyien polgárok vagyunk. Ha ez igaz, akkor valami kormányzatnak vagyunk alattvalói. Ha ez is áll, akkor a világ olyan, mint egy állam. Mert milyen más közös

kormányzat részesének mondhatnád az egész emberi nemet? Innen, ebből a közös államból ered számunkra a gondolkodási képesség, az értelem, a törvényalkotás készsége. Vagy honnan máshonnan? Mint ahogyan azt, ami bennem földszerű, valami földtől kaptam, ami nedves, azt más őszanyagból, ami pára, azt ismét más forrásból, ami meleg és tűzszerű, annak is megvan a maga eredete - mert semmi nem lesz semmiből, mint ahogyan semmi sem tér a semmibe vissza -, így a gondolkodási képesség is belénk szállt valahonnan.

5. A halál olyan, mint a születés: a természet titokzatos műve. Ugyanakkor az őszanyagoknak az egyesülése ugyanazokká. Egyáltalán nem olyasmi, ami miatt valakinek szégyenkeznie kellene. Nincs ellentétben az értelmes lény mivoltával, sem alkatának tervszerűségével.

6. Ez a végzet rendelése: ilyen emberek ilyen dolgokat cselekszenek. Aki ezt nem akarja, mintha azt kívánná, hogy a fügefának ne legyen nedve. Általában gondold meg, hogy rövid időn belül te is, embertársad is meghaltok, és nemsokára még a neveteket is elfelejtik.

Karinthy Frigyes

Sokat gondolkodtam, illik-e ide másolni néhány szemelvényt Karinthytól. A Tanár úr kérem nyilván alapirodalom, nem tudom elképzelni, hogy egy normális felsőoktatási világban tanári diplomát kaphatna valaki, aki nem ismerkedett meg vele. A többi Karinthy írás meg kiegészítő anyag, köztük néhány nagyon fontos alapművel. Persze nem az adott kérdés átfogó monográfiái, de igen hasznos ébresztők. Néhányat tehát csak ideszúrok.

NAGYSÁGOS ASSZONY

- No, no, Olgica!... Látom, látom, hát megérkeztek a barátnői - azért nem muszáj rögtön átrohanni a másik asztalhoz, itthagyni engem a faképnél... Csak maradjon szépen ülve, ráérnek azok a barátnők - most már szeretném egyszer befejezni a mondókámat, ha már belefogtam. Igen bizony, ha meg is haragszik... én már elszántam magam, hogy egyszer megmondom magának... De maga nem is fog megharagudni, ugye, az öreg Béla bácsira, akiből, tudja, hogy csak a jóakarát és szeretetét beszél, még akkor is, ha kénytelen őszinte lenni és olyasmit emlegetni, ami mástól nem esne jól, talán. - Igen, elszántam magam, hogy megmondom magának... megmondom, azzal a becsületes szándékkal, hogy talán jót tehetek vele... megmondom, hogy nem vagyunk meglegedve magával az utóbbi időben, Olgica... Ki más mondja el, ha nem én, aki magának is, meg az egész családjának jó barátja vagyok? Hagyja azokat a barátnőket, ráérnek azok - nagyon is sokat foglal kozik barátnőivel. Hiszen, nem mondom, szép dolog a barátság, különösen, ha az ember megválogatja, hogy kire pazarolja... De látja, anélkül hogy rosszat akarnék mondani róluk - ezek talán nem is valók magához. Külön-külön nagyon derék asszonykák lehetnek, együttvéve mégiscsak léha társaság ez. Csak fecsegnek, locsognak, nevetgélnek, pirosítják a szájukat, szapulják a világot; egyszóval, haszontalankodnak. Tudja, ugye, hogy nem vagyok savanyú moralista - csak nem képzelem, hogy ellensége vagyok a vidámságnak, derűnek, gondtalan beszélgetésnek? No de mindennek megvan a határa — nem is hangban és tárgyban, csak *időben* sokallom azt, amit rájuk fecsérelek. Mert egy kicsit legyünk őszinték, elvonják egyebektől, elvonják önmagától - elvonják attól, ami talán önmagánál is jobban szokta érdekelni a... a derék embert... a családjától meg a környezetétől... Látja, most már elmondom, ha belefogtam - nagyon elszomorít engem, velem együtt a maguk jó barátait, akik szeretik magukat, hogy nem úgy megy minden maguknál, ahogy mennie kellene . . . ahogy képzeltük ... Nekem Sándor, a maga uracskája, igazán jó barátom... és nekem, bevallom, fáj, hogy nem látom őt olyan boldognak és elégedettnek, mint ahogy megérdemelné, ha a munkás életére meg az aranyos jó természetére, meg a tehetségére gondolok... Nincs úgy ellátva, mint ahogy kellene... és ezzel nemcsak testi dolgokra, ruhákra, ételekre célok... az talán még kisebb baj volna, bár nagyon fontosak ezek a külső dolgok is, ezek adják meg a belső egyensúlyt. De ennél is nagyobb baj, hogy nem kapja meg magától azt a lelki ellátást, azt a kedélygondozást, ami a lélek egészségtanához tartozik - nem is kaphatja meg, hiszen maga minden életkedvét, vidámságát elpazarolja önző kis szórakozásokra, amikkel magának keveset használ, öneki pedig egyenesen árt... Ne haragudjék, hogy ez részemről nem képzelődés, onnan gondolom, hogy ugyanez — ugyanezt a bajt... észrevenni... a gyerekeken is... úgy ám, kereken megmondom. El vannak hanyagolva a gyerekek, Olgica... mert az nem elég, ha a nevelő felöltözteti és megmosdatja őket - azokon észre kellene venni az anya kezét, az anya szemét, az anya hangját... Sajnos, ahogy most látom magát, Olgica, azt kell mondanom, szinte jobb, hogy nem venni észre... legalább az utóbbit... Mert bizony a maga hangja, modora nagyon eldurvult az utóbbi időben - de hogyisne! hiszen mindent abba hagyott, amit lánykorában csinált!... nem zongorázik, nem olvas, nem tanul... nem érdeklődik semmi iránt... Hát nem kár magáért, mondja csak?!... Higgycs el, az ember elszomorodik - a maga korában már okosabbnak kellene lenni!... higgycs el, összeszorul az ember szíve, ha látja, hogy egy ilyen kedves, csinos asszony, mint maga, aki önmagának és másoknak öröme lehetne, ahelyett...
- Na végre! Szervusz, Olga! Ugyan, mit hagysz annyit dumálni magadba attól a Bélától? Mit dumált beléd?

- Mit szólsz, ki hinné - ilyen vén kecske! Hogy aszongya, már régen beszélni akart velem - hogy meg akarta mondani -, hogy én milyen csinos és kedves vagyok - pfuj, vén kecske, nem szégyelli magát!

A LEBESZÉLŐBEN

Reggel levelet kaptam, hogy 131513 számú sorsjegyem megnyerte a 2 K 29 filléres főnyereményt és a 2 000 000 K-ás jutalmat, legyen szíves, vegyem fel. Nem tudom, mások hogy vannak ezzel a dologgal, én bevallom, nagyon örültem neki, lehet, hogy nem vagyok normális ember, de örültem. Mindjárt el is mentem, hogy majd fölveszem, de még nem volt nyitva a bank, lementem egy kicsit sétálni a Duna-partra.

Fütyörészve nézegettem a vizet, mikor egyszerre egy kemény tenyér nehezedett a vállamra.

- Térjen magához, szerencsétlen - mondotta hadarva egy magas, bús tekintetű férfi. Mire én:

- Tessék?

- Tegyen le végzetes tervéről - folytatta a bús tekintetű férfi, és ásított egyet.

- Ugyan, hát mit gondol felőlem? - szabadkoztam.

A bús tekintetű férfi, anélkül hogy a karomat eleresztette volna, cigarettára gyújtott, megint ásított, megdörgölte a fülét, aztán barátságosan megveregette a vállam.

- Na gyere, gyere.

- Hová megyünk? - jegyeztem meg szerényen.

- A lebeszélőbe. Figyelmeztetem, hogy ne ellenkezzék, mert kénytelen leszek karhatalmat venni igénybe. Ha nyugodtan viselkedik, nem bántjuk.

Karhatalomról lévén szó, kábultan és rémülten követtem. Másfélórás gyaloglás után, mialatt egyetlen szót se váltottunk, egy külvárosi ház előtt állott meg kísérem.

- Tessék bemenni - mondta, és egy kicsit meg is lökött.

Alacsony hivatalszobába léptünk, a szoba fölött ez állt, fekete betűkkel: „*II. számú Kerületi Lebeszélő Osztály és Iktató.*”

Hosszú farács húzódott egy deszkaasztal mellett, több nyílással, melyek mögött hivatalnokok körmöltek.

- Menjen oda a harmadik rácshoz - mondta nekem az egyik. - Kérem, főlebeszélő úr... Egy száraz hang:

- Mi az?

- Tessék felvenni az adatokat.

- Ugyan, hagyjon békén, nem látja, hogy el vagyok halmozva? Küldje a Kovácshoz.

- Jöjjön ide - kiáltott rám valaki. Alázatosan odamentem.

- Neve? - kérdezte a hivatalnok, anélkül, hogy felnézett volna.

- Kérem szépen, én...

- Neve?! - kiáltott rám fenyegetően. Mondtam.

Ezután egy csomó adatot kért még, kitöltött egy blankettát, ideadta, és becsukta a rácsot.

- Hová menjek ezzel? — kérdeztem tanácstalanul.

- A negyedik emeletre, 14. szám alá, Ungemütlich segédlebeszélő úrhoz. Ott lebélyegzik, a lebélyegzett íráshoz kér egy kitöltő-lapot, egy kijelentő cédulát, egy bejelentőt és egy feljelentőt. Ezeket átviszi az összeíró ügyosztályba, ott átvezetik a szelvényt a kihallgató jegyzőkönyvbe, a másolatot megkapja, azt a raktárban aláírhatja, és visszahozza nekem.

- Igenis.

Két óra se telt bele, ott voltam a Gyújtó és Ellenőrző Osztály fogalmazója előtt. Nem lehetett elmenni, mert egy rendőr állandóan a sarkamban volt, azzal az utasítással, hogy magamra ne hagyjon, míg el nincs intézve a lebeszélés.

- Tessék, segédlebeszélő úr, ez az - mondotta a rendőr. A segédlebeszélő rátámadt a rendőrré.

- Már megint tizenkettő után hozzák nekem a feleket? A fene essen ebbe a nyavalyás vircsaftba! Csak én legyen marha, a többiek urizálnak. Legközelebb, ha tizenkettő után jönnek, mindkettőjüket kihajítom.

A rendőr hallgatott, a segédlebeszélő rám kiáltott:

- Mit áll itt? Adja ide az írásokat.

Átadtam a tizenkét cédulát, amit közben összegyűjtöttem. Átvizsgálta őket, ásított, aztán a következőket mondta:

- Tegyen le végzetes tervéről... aoiá... de álmos vagyok ... térjenvisszaazélet napsugarasmezejére... öböbő-böbő... azéletmindenkiszámára tartogatmég örömekeket... megértette?

- Igenis, csakhogy -

- Ne feleseljen. Megígéri becsületszavára, hogy soha többé nem tör önön életére?

- De hiszen én -

- Elég. Megígéri becsületszavára és kész, elmehet. És máskor ilyen ügyekben ne tizenkettő után tessék jönni, mert én nem vagyok bérese az uraknak, tetszik érteni. Alá-szolgája.

Elsompolyogtam, de a következő percben képéből kikelve ordított utánam.

- Hé!... Hát az igazolványt én vigyem le az iktatóba?

Rémülten álltam meg.

- Ezeket vezettesse be megfelelő helyeken, iktassa át, bélyegeztesse le és vétesse fel...

Majd a biztos úr útbaigazítja.

Kezembe csapta az iratokat, és bevágta az ajtót. A rendőr ásított, aztán intett, hogy gyerünk, ő is szeretne már ebédelni. Megköszöntem a szívességét, borralalóul átadtam neki főnyereményt nyert sorsjegyemet, felkapaszkodtam az ablakra, és leugrottam a negyedik emeletről.

DR. UGYANAZ

A felső rétegek és a tömeglélek súrlódásának pszichofizikája

(Kimerítő elvi tanulmány a társadalmi küzdelmek okairól, két kötetben.)

Első kötet

DR. UGYANAZ kezével a villamoskocsi feljárójának fogantyújába, lábával abba a táblába kapaszkodva, melyen a „Megtelt” felírás jelzi, hogy még legfeljebb csak huszonötén szállhatnak fel, homlokát nekifeszítve a peron állásai előtt heverő összenyomott hullák ezreinek. Micsoda beszéd az, hogy már nincs hely? De mennyire van hely, csak, tessék egy kicsit összébb szorulni! Disznóság, hogy az embert nem hagyják felszállni — nekem éppen annyi jogom van felszállni, mint maguknak, akik már fent vannak! Nagyon sajnálom, hogy ráléptem a kezére az úrnak, háború van! Ha nem megy másképpen, majd erőszakkal szerezzük meg magunknak a jogainkat — ha a vezetőség eltűri, hogy egyik ember felszállhasson, másik meg nem —, hát akkor majd csinálunk mi rendet! Mit gondol, nekem nincs éppen olyan sürgős dolgom, mint magának? Hogy maga még az előbbi állomáson szállt fel? Bánom is én! Éppen eleget utazott akkor! Lárifári! Szálljon le! Nekem dumálhat az úr — itt nem arról van szó, hogy ki áll ott régebben vagy nem régebben, nem tudni, kinek a korrupciós protekciója révén — hanem arról hogy kinek van tehetsége meg ereje hozzá, hogy ott álljon! Félre az utamból! Le a kocsivezetővel! Le a hájasokkal! Éljen a forradalom! Utánam! (Egy ellenállhatatlan rohammal felnyomakszik a peronra. A kocsi megindul.)

Második kötet

DR. UGYANAZ a következő állomáson, kiállva a peron lépcsője elé, szavait a feltolakodó tömeghez intézve. De uraim!!... Uraim!!... Az Istenért, hát nem látják, hogy már nincsen hely?... Hiszen leszakad a peron — hát ne tolakodjanak, mint az oktalan állat! Uraim — az emberi méltóság! Hiszen emberek vagyunk! Az oktalan állat se száll fel a villamosra, ha már nincs hely! Uraim, az Istenért — tartsuk be a rendet, hiszen másképpen összeomlik minden, amit a bölcs kormányzat a jövő Magyarország és a törvényes kereteken belül feltételezett alkotmányos fejlődés érdekében megalkotott! Türelem, uraim, türelem — tessék várni a következő kocsira — a türelmes és szakszerű, rendszeresen elvégzett várakozás bizonyára megtermendi gyümölcsét — egy szebb jövőt — persze, csak a törvényes kereteken belül. Gondoljunk, uraim, a művelt nyugatra — lebegjen szemünk előtt Németország nagy példája — a nemzeti parlament! Az alkotmányos nemzet nevében felszólítom az urakat, oszoljanak szét egymás hasából békésen, és várják meg a következő villamost! Éljen a kalauz úr, éljen szeretett kocsivezetőnk, ki bölcs belátással vezeti kocsinkat e nehéz napokban — éljen a kormány!

Karinthy Frigyes válogatott művei Szépirodalmi Kiadó, 1962 286.o.

Szeretem az állatot

A kis házinyúl mindjárt nagyon megtetszett, mikor a konyhában letették: buta, kedves kis feje, ijedt szemei és lágy, sima szőre. Azt a jellemző, gyöngéd, pártoló szeretetet érzem, amit nagyon jól ismernek kezdő szerelmesek, akiknek kicsi és macskaszerű nőkkel akadt dolguk. Nem akarok semmit tőled, te fehér, ijedt kis nyúl, csak meg akarom simogatni a fehér bundádat, hátrafelé és óvatosan, hogy jólessék neked, ölembe vennék, és a kis fejedet simogatnám, hogy megnyugodj, és jól érezd magad, biztonságban, és elhidd, hogy nincs okod félni, nem kell tartanod semmitől, én vigyázok rád és megvédelek.

Ezt érzem, egészen melegen és önzetlenül, felolvadva ebben a védő, önzetlen, odaadó szeretetben, és a kis fehér nyúl után nyúlok, hogy megsimogassam. A kis nyúl azonban, ijedt kis dög, riadtan lelapul, és kifut a tenyerem alól, be a konyhaszekrény alá.

Te csacsi kis nyúl, mondom neki fejcsóválva, lám, milyen kedves, ostoba, ijedt kis nyúl vagy te, hát most azt hiszed, hogy bántani akarlak, megfogni, mohón megragadni, agyonütni, megenni, mert erősebb vagyok nálad. De értsd meg, hogy szó sincsen minderről, hát persze hogy erősebb vagyok nálad, és mindezt megtehetném, de hiszen éppen arról van szó, hogy nem akarom megenni, nem érted? Sőt, gyöngéd és kedves akarok lenni, meg akarlak simogatni, meg akarok feledkezni önmagámról, a magam jogairól, vágyairól, élvezeteiről, temiattad, akit meg akarok simogatni, hogy dobogó kis szíved megnyugodjon, és jól érezd magadat, egész finom, bájos, törékeny, félnék kis lényedet.

Ezt gondolom megindult lélekkel, és egy piszkafával piszkálom a kis nyulat, hogy kijöjjön a konyhaszekrény alól, és megsimogathassam. A kis nyúl előbb húzódozik a piszkafa elől; orrcimpái idegesen, rémülten táncolnak, aztán usgye, kiugrik, átfut a konyhán, bebújik egy sarokba.

Utánamegyek, és óvatosan leguggolok melléje. Ejnye, mondom neki, hát milyen ostoba vagy. Nini, hiszen még sokkal jobban reszketsz és félsz, mint az imént. Persze, ez érthető a te elfogult és szűk kis érteled szempontjából, mely azt súgja neked, hogy abban a macacsságban, amivel utánad jövök, csak a vérengző vadállatok mohósága rejthetik, és amely nem tudja megérteni az erősebbnek fejlettebb erkölcsi érzékét és altruizmusát. No, most már aztán tényleg meg kell, hogy fogjalak, meg kell, hogy simogassalak, azzal az érzéssel, amit most érzesz irányomban, s mely vérszopó tigrisnek láttat engem, ezzel az érzéssel igazán nem hagyhatlak magadra. Be kell bizonyítsam neked, hogy mennyire tévedtél, hogy mennyire nem azért akarlak megfogni, hogy átharapjam a torkodat, hanem csak önzetlenül meg akarlak simogatni, kellemessé akarom tenni az életedet, és nem számítok se hálára, se ellenszolgáltatásra.

Óvatosan kinyújtom a kezem, s már a nyakán vannak az ujjaim, mikor egy kétségbeesett ugrással kirántotta magát, fuldokolva nyifogott, és szétterpesztett lábakkal, lihegve, halálos félelemben bebújik a kályha alá. Nyelek egyet, és érzem, hogy a vér a fejembe száll. No, igazán példátlan butasággal van dolgom. Most mit tegyek? Abbahagyjam? De akkor azt fogja hinni, hogy neki volt igaza, hogy tényleg meg akartam enni vagy

agyonverni, és most kifáradva, egyelőre lemondtam szándékomról.

A kályha elé fekszem, és benézek a kályha alá. Ott kucorog apróra összehúzódom, és fekete szemeiben kimondhatatlan félelem csillog, amint tekintete az enyémmel találkozik. Most már aztán igazán megharagszom. Te számár, mondom neki elkeseredve, hát nem hiszel semmiben, ami szép és kedves? Hát nem hiszel az önzetlenségben, a gyöngédségben, hát nem hiszel a szeretetben, mely nem számít hálára? Hát hogy bizonyítsam be neked, szerencsétlen, hogy milyen alantasan, milyen megvetésre méltóan gondolkozol? Persze a te buta és rossz kis fejedben csak aljas, durva és erkölcstelen képzetek nyüzsgenek harapásról, verésről, az erősebb kajánságáról, amivel elpusztítja a gyöngéket... te, te undok kis féreg, hát nem akarod elhinni nekem, hogy van harmónia, van bensőséges, könnyes megindulás, mely a gyöngeség, szegénység, tehetetlenség láttán elfogja a lelket? A teremtésit annak a nehéz fejednek, csak azért is bebizonyítom neked, hogy van!

Most már hirtelen és mérgesen kapok utána, erőlködöm, kivörösödöm, a nyelvem kilóg, megbotlom, leesem, négykézláb futok utána, be az asztal alá, a dézsa mögé. Beverem a fejem az ajtófélfába, kiszakad a kabátom, a fogamat csikorgatom, és egyszer már meg is kapom a füleit, de ő lihegve, most már hangosan makogva kitépi magát, megharap, és a kamrában elbújik a hasábfák mögé.

Most ott van, és nekem szét kellene szedni az egész halom fát, hogy megtaláljam. De szétszedem, szétszedem én, ha addig élek is, szétszedem és megfogom, és megragadom a füleit, és felkapom a levegőbe, és megforgatom, és a falhoz vágom, és szétloccsantom a fejét, azt az ostoba, makacs, számár fejét, amivel nem akarja megérteni, hogy csak meg akarom simogatni.

Tanítom a kisfiamat

– Ha kilenc kályhában öt és fél nap alatt tizenkét köbméter bükkfa ég el – mennyi nap alatt ég el tizenkét kályhában kilenc köbméter bükkfa...

– Ha kilenc kályhában...

Az íróasztal előtt ülök, valami cikket olvasok. Nem tudok figyelni. A másik szobából már harmincötödször hallom a fenti mondatot.

Mi a csoda van már azzal a bükkfával. Muszáj kimenni.

Gabi az asztal fölé görnyedve rágja a tollat. Úgy teszek, mintha valami más miatt mentem volna ki, fontoskodva keresgélek a könyvszekrényben. Gabi lopva rám néz, én összehúdom a szemem, mintha nagyon el volnék foglalva gondjaimmal és nem vennék tudomást róla – érzem is, hogy erre gondol, közben görcsösen mondogatom magamban: „Ha kilenc bükkfa... tizenkét köbméter... akkor hány kályhában...” Ejnye, a csudába! Hogy is van?

Elmegyek előtte szórakozottan, megállok, mintha ebben pillanatban vettem volna észre.

– Na, mi az, kisfiam, tanultatunk?

Gabi szája lefelé görbül.

– Apukám...

– Mi az?

– Nem értem ezt a dolgot.

– Nem értem?! ... Gabi! ... Hogy lehet ilyet mondani?! ... Hát nem magyarázták el az iskolában?

– De igen, csakhogy...

A torkomat köszörülöm. Aztán már nyersen és ellenségesen:

– Mi az, amit nem értesz?

Gabi mohón gyorsan és megkönnyebbülve, máris hadarni kezdi, mint akinek nagy súlyt vettek le a válláról.

– Nézd apukám, ha kilenc kályhában öt és fél nap alatt tizenkét köbméter bükkfa ég el.

Én dühösen:

– Papperlapapp! ... Ne hadarj! ... Így nem lehet értelmesen gondolkodni! ... Tessék még egyszer nyugodtan, megfontoltan elmondani; majd akkor meg fogod érteni! Nna, adj egy kis helyet.

Gabi boldogan és fürgén félrehúzódik. Ő azt hiszi, hogy én most nem tudom, hogy ő most vidáman rám bízta a egész dolgot – ő nem tudja, ő persze nem emlékszik ugyanyerre a jelenetre, húszegynéhány évvel ezelőtt, mikor én húzódtam így félre, boldogan és megkönnyebbülve, és az apám ült le így mellém, ugyanezzel a bosszankodó és fontoskodó arccal, mint most én. És ami a legborzasztóbb még hozzá – ebben a pillanatban villan át rajtam – erről ugyanerről a példáról volt szó akkor is! ... Úgy van, nincs kétség! ... a bükkfa és a kályha! szent Isten! ... pedig akkor már *majdnem* megértettem – csak elfelejtettem! ...

Az egész húszegynéhányéves korunk egy pillanat alatt semmibe süllyed. Hogy is volt csak?

– Nézd, Gabi, mondom türelmesen – az ember nem a szájával gondolkodik, hanem az eszével. Mi az, amit nem értesz?! ... Hiszen ez olyan egyszerű és világos, mint a nap – ezt az első elemista is megérti, ha egy pillanattig figyel. Nézd, fiam. Ugye, itt van az, hogy kilenc kályhában öt és fél nap alatt ennyi és ennyi bükkfa ég el. Nnna. Mit nem értesz ezen?

– Ezt értem, apukám... csak azt nem tudom, hogy az első aránypár fordított és a második egyenes, vagy az első egyenes és a második fordított, vagy mind a kettő egyenes, vagy mind a kettő fordított.

A fejbőröm, a hajam tövében, lassan hidegedni kezd. Mi a csudát fecseg ez itt össze az aránypárokról? Mik lehetnek azok az átkozott aránypárok?! ... Honnan lehetne ezt hirtelenében megtudni?

Most már hangosan szólok rá:

– Gabi! ... Már megint hadarsz! ... Hogy akarod így megérteni? ... Az ember a szájával, izé... Mi az, hogy fordított meg egyenes, meg egyenes meg fordított, papperlapapp, vagy a falramászott nagybögős!

Gabi röhög. Ráordítok:

– Ne röhögj! Ezért taníttatlak, kínlódom veled! ... Ez azért van, mert nem figyelsz az iskolában! ... Hiszen te azt se tudod... hiszen te azt se tudod... (Elképedve meredek rá, mintha egy szörnyű gyanú ébredt volna fel bennem.) Hiszen te talán azt se tudod, hogy mi az az aránypár?! ...

– Dehogynem, apukám... Az aránypár... az aránypár... az aránypár az a két viszony... amelyben a belső tagok hányadosa... illetve a külső tagok szorzata...

Összecsapom a kezem.

– Mondom! ... Tizennégy éves kamasz, és nem tudja mi az az aránypár!

Gabi szája megint lefelé görbül.

– Hát mi?

– Hogy mi? Na megállj, te csirkefogó! ... Most azonnal előveszed a könyvet, és harmincszor elmondod!! ... mert különben...

Gabi megszeppenve lapozgat, aztán hadarni kezdi:

– Az aránypár azon mennyiség, melynek két beltagja úgy viszonylik két másik mennyiséghez, valamint... igen, apukám, de melyik itt a két beltag, a bükkfa térfogata és a napok száma, vagy a kályhák száma és a bükkfa térfogata? ...

– Már megint hadarsz! Add ide azt a könyvet.

És most rettentő komolyan kezdem:

– Ide nézz, Gabi, ne légy már olyan ostoba. Hiszen ez olyan világos, mint a nap. Na nézd, milyen egyszerű. Na. Ide figyelj! Ugye, azt mondja, hogy kilenc kályhában ennyi nap alatt ennyi és ennyi bükkfa. Tehát ha ennyi és ennyi bükkfa kilenc nap alatt, akkor világos, ugye, hogy tizenkét nap alatt viszont nem ennyi és ennyi, hanem...

– Igen, apukám, eddig én is értem, de az aránypár...

Dühbe jövök.

– Ne fecsegi bele, így nem érte... nem érted meg. Ide figyelj. Ha kilenc nap alatt ennyi és ennyi – akkor tizenkét nap alatt, mondjuk, esetleg ennyi és ennyivel több. De viszont, pardon, azért nem több mégse, mert nem kilenc kályhában, hanem tizenkettőben, tehát ennyivel kevesebb vagyis ennyivel több, mintha ugyanannyival kevesebb volna, mint amennyivel több... Itt ugyanis az aránypár... az aránypár...

Egyszerre világosság gyúl az agyamban. Mint egy villámcsapás, úgy ér a Nagy Megismerés, aminek hiánya húszegynéhány év óta lappang és borong bennem – úgy van, most rájöttem! ... Nincs kétség – akkor... ott... egészen nyilvánvaló – úgy van, nyilvánvaló, *az apám se értette ezt a példát!*

Lopva a Gabira nézek. Gabi közben észrevétlenül kinyitja a történelemkönyvet, és most félszemmel azt a jelenetet nézi egy régi képen nagy kéjjel, ahogy Kinizsi Pál két törököt dögönyöz.

Nagyot ütök a kobakjára, csak úgy csattan.

– Nesze! ... majd bolond leszek itt kínlódni veled, amikor nem figyelsz!

Gabi bög, mint a két török együttvéve.

Én pedig megkönnyebbülve ugrom fel, és a múlt kódén keresztül egy arc rajzolódik elém – az apámé, amint nagyot üt a kobakomra, vígan és megkönnyebbülve mintha azt mondaná: „add tovább a fiadnak! énnekem már elég volt!” és füttyörészve, zsebre dugott kezekkel, vígan indul el a sír felé, ahol egészen mindegy, hogy hány nap alatt ég el kilenc köbméter bükkfa és hatvan-hetven év élet.

Ábránd és valóság.

(Szín: Szerkesztőség, két asztal.)

Mimóza (a »Beteg színek« szerzője, az ünnepeelt költő az egyik asztalnál ül és ír. Hatalmas, tagbaszakadt rattanatas ambar).

Mészáros (a »Férfilelkek« szerzője az ünnepeelt drámaíró és publicista. Borongó, komoly, csendos ombor. Szelíden, hangtalanul lép be, összehúzódva megy az asztala felé. Mekegő szelídséggel): Megengeded, kérlek, hogy itt írjam meg a cikkemet?

Mimóza (felkapja a fejét. Bömbölve): Mit ordítasz? Megörültél? Mit ordítasz? Nem tudsz ordítás nélkül bejönni? Muszáj az emberre ráordítani, mikor látod, hogy dolgozom? (Ír.)

...És lelkem, ez a csendes fájvirág
Hunyó zenékre némán visszaérez...

Mészáros (mekegve): Ne haragudj, kérlek, muszáj gyorsan megírni... (Papírt, tollat húz maga elé, hosszan nézi a tollat, egy porszemet lepiszkál róla, bemártja a tintába, kihúzza a tintából, megint megnézi, a fölösleges tintát a tintatartó szélén visszacsurgatja óvatosan, hogy a toll nyílása szabadon maradjon, megint megnézi, lassan közelíti a papírhoz, mielőtt érintené a papírt, előbb párszor tempót vesz a tollal, kóvályog fölötte, aztán csendesen, mint egy galamb leereszkedik rá és egyforma, apró betűkkel, oldalt hajtott fejjel, írni kezdi):

...Hadd vesszenek hát bűzükbe rothadva, a férges pipogyák - hadd jöjjön hát a zabolátlan, a Tajtékozó és Megfontolatlan! Forgasson viharban bennünket, törje össze csontunk, tépje ki szájunkból a síma nyelvet, hogy torokból üvölthessünk fel az égre, - üvölthessünk és bőghessünk, mint a vadállatok, míg a tüdönk kiszakad és csontunk összeroppan... (a tollat nézi, halkán maga elé, csendesen csóválva a fejét.) Ejnye, ejnye, ez a János... hogy megkértem, hogy tisztogassa a tollakat egy kicsit... már megint megakadt egy hajszálon... (tovább ír).

Mimóza (felugrik): A kutya teremtésit annak a brantos képeteknek hát mi ez, szerkesztőség vagy kaszárnya? (Bömbölve.) Nem érhetem el, hogy egy pillanatra befogjátok a szájatokat? Az Istennek nem tudom ezt a rohadt vackot lekenni... (belevágja a tollat a papírba, tinta szétfreccsen.)

...Olajtaván a csendes bánatoknak
Úszom szelíden, hallgatag.
Élek-e még? Vagyok-e még?
Nem is tudom...
Talán csak árnyék ez, ki köztetek van
S szelíd mosollyal ül és nem beszél,
S hangja, mint az ódon hegedűé,
Oly halk... oly halk...
Talán csak árnyék, elfolyó kísértet...

(Az összetört tollat odavágja, rikácsolva): Hogy dögölne meg, aki kitalálta... ilyen tollakat dugnak az ember csülkébe... Most meg összetört a dög! Ez egy szerkesztőség? Csak ilyen részeg marhák bírják ezt ki, mint ti vagytok, akik a szájukba hagynak köpni...

Mészáros (szelíden): Türelem... türelem... nem kell idegeskedni... az ember szépen odamegy a fiókhoz kivesz egy friss tollat... (ír).

...és most elég volt a megalkuvásból, a mindig-mindent-elsímítókól - elég volt a Türelmesekből! Elég volt a Kihelyezőkől, a Pótlókból, akik a rozzant házat csak tatarozzák, csak kenegetik - ökölrel bele! ökölrel és koponyával!

Mimóza (visszaül, öklével masszírozza a fejét, fúj, csuklik, egyik kezével óriási vörös zsebkendőt vesz ki, bombardó-hangon fújja bele az orrát, miközben másik kezével ír):

...Míg itt vagyok, e pár kis kósza órán,
Két szemem, ez a csendes, őszi lámpás,
Mely temetők fáján lebeg,
Nem akar látni, csak szépséget, álmot,
Szelíd eget, lányrajzú régi csipkét
Mély színeket, lilát és gyöngye zöldet
Beteg szépséget
Szépet, beteget...

(Kifújja az orrát, egy percre leteszi a tollat, belenéz a zsebkendőbe, aztán összehajtja és zsebregyűri, tovább ír.)

Mészáros (leteszi a tollat, nézi az egyik ujját, észrevesz rajta valamit, zsebéből kis spongyát vesz elő, másik zsebéből kis üveget, a spongyát bemártja az üvegbe, megmossa az ujját, aztán lenyalja, utána a spongyával megtörüli a nyelvét. Ír.)

Hadd jöjjön egész dühével, támadjon ránk a Sors - egész dühével és ne tűszúrással, mérgező kis döfésekkel - itt van, itt van, kitárom mellemet, zuhanjon rá a szikla inkább, pusztuljon el egyszerre... ha kell...

Ejnye, itt cüg van... (Az ablakhoz megy, ír.)

Mimóza (ír):

Mert én már senkit meg nem szólítok,
Senkit se bántok, semmit se kívánok.
Egy halk sóhaj a távol, tiszta égből
A sóhajom
Csak ezt dobom feléd, mint egy virágot...

(Felordít.) Az ablakot!! Az ablakot!! (A tintatartót Mészáros fejéhez vágja.)

Mészáros (szelíden): Milyen ideges vagy. Milyen ideges vagy! Hiszen be akartam csukni!
(Meghal.)

Esetleg helyette:

Rejtő Jenő

Az előretolt helyőrség

“- Miféle művész maga?

– Troppauer vagyok, a költő...

Ezt úgy mondta, mint aki döbbsen ámulatot vár. De semmiféle elfogódottságot nem mutattak ezek a rezignált katonák. Inkább olyasféle megértéssel néztek össze, mintha orvosok volnának, és megállapodnának valamiben egy konzílium után.

– Ha megengedik – közölte szerényen Troppauer, a költő – elolvasom egy ismertebb versemet.

És mielőtt még határozatot hozhattak volna kérését illetően, már előhúzza piszkos papírcsomói egyikét, nagy élvezettel szétteregette, és bajtársainak legnagyobb megdöbbenésére olvasni kezdett:

– Én egy virág vagyok, írta Troppauer Hümér.

És olvasott. Nyugodt, öntelt mosollyal, időnként megkuszálva hosszú sötét hajfürtjeit...

Mikor elmondta az utolsó sort, diadalmasan nézett körül. Iszonyú csend honolt a fenékben. Pilotte a rohamkésen tartotta a kezét.

Csak egyetlen hang szólalt meg harsány elragadtatással:

– Bravó! Igazán gyönyörű!

Galamb volt. Szinte fülíg vigyorgott a műélvezettől. Troppauer Hümér bágyadtan hajlongott, szerény mosollyal, majomállkapcsát mellére szegezve, fürtjeit rezgetve.

– Igazán nem tudom... mivel érdemeltem... ki elismerését – mondta elfogódottan. – Talán azért szép ez a vers, mert szegény anyámra emlékezve írtam... Isten nyugtassa... – A katonák hűledezve látták, hogy Troppauer szeméből két könnycsepp gördül le, és megcsuklik a hangja.
– Ha megengedik, anyám jellemzésére felolvasok egy rövid kis verses elbeszélést...

– Halljuk! Halljuk!

Galamb kiáltotta ezt lelkesen, és tapsolt.

– Halljuk! Halljuk... – sipította egy cérnavekony hang. Kréta volt. De ő nem tudta, miről van szó.

A könnyező költő azonban nem kezdhette meg újabb műve felolvasását, mert néhány elszánt katona felemelkedett, és odajött elébe.

– Azonnal hagyja abba ezt a marhaságot – mondta egy kanadai óriás.

– De, uraim... Hát nem szépek az én... verseim? – Úgy látszott, hogy nyomban sírva fakad.

– A maga versei unalmasak és hülyék... – kiáltotta öklét rázva egy görög díjbirkózó.

Ami azután következett, az olyan volt, mint valami rossz álom. A költő úgy vágta szájon a görög díjbirkózót, hogy az repedt állkapoccsal röptült egy vasoszlopnak, és elájult. Azután egyetlen könnyed mozdulattal a kanadai favágót fél kézzel nekicsapta a társainak.

Még néhány zord kritikus sietett az erélyes költő ellen... De hiába. Troppauer úgy dobta egyiket a másikhoz, mint apró forgácsot.

A katonák döbbenten, ijedten nézték...

A harc befejeződött, a művész egymaga állt a helyiség közepén, és szemrehányó pillantással körülnézett.

Valaki nyöszörgött, de különben csend volt.

A költő visszaült a helyére, kisimította piszkos papírcsomóját, és fennköltén így szólt:

– Anyám, te vagy árva fiad csillaga, írta Troppauer Hümér. Első ének...

A több mint huszonnégy oldalas verset azután már feszült figyelemmel hallgatták végig a légionisták.”

Rejtő egyébként is szóba kerülhet, tehát:

Sír a felirat

Ki itt nyugtalankodik csendesen,
Író volt és elköltözött az élők sorába.
Halt harminchat évig, élt néhány napot,
S ha gondolkozott, csak álmodott
Néhány lapot. S mikor kinevették:
Azt hitte, hogy kacagtatott.
Most itt fekszik e nehéz
Temetői hant alatt,
Zöld koponyáján kiüt a csira
És azt álmodja, hogy él.
Szegény. Béke hangjaira!
Ámen.

(Rejtő Jenő)

[1905. március 29. - 1943. január 1.]

HELTAI JENŐ

Katonakönyvtár

Az ezredes. Megcsinálta a szabályzatot?

Az adjutáns. Igenis, ezredes úr!

Az ezredes. Olvassa föl!

Az adjutáns olvas. "Miután a honvédelmi miniszter úr őexcellenciája elrendelte a katonakönyvtárak létesítését, ezentúl a legénység meghatározott rendes időközökben olvasnivalót kap. Az olvasnivaló könyvért a századparancsnoknál kihallgatáson kell jelentkezni és..."

Alezredes. Ne folytassa, ne folytassa! Látom, hogy egyáltalán nincs tisztában a dolgokkal. Mit beszél ön a honvédelmi miniszterről, a század parancsnokról, kihallgatásról? Ehhez a legénységnek semmi köze. Fődolog a könyv! A könyvről kell beszélni. És minthogy ön nem is konyít hozzá, írja, ahogy diktálok.

Az adjutáns. Igenis, ezredes úr!

Az ezredes. Írja: "A könyv egy kemény táblába kötött papírnemű, amelyre a honvédelmi minisztérium 33 476/b. rendelete vonatkozik. A könyvet a legénység vasárnap délután, parancs után a századirodában elhelyezett könyvtárból kapja ki. A honvéd szabályszerűen tiszteleg, átveszi a könyvet, újra tiszteleg és lelép..."

Az adjutáns írja. ...lelép... megvan.

Az ezredes. "Az így átvett könyvet a honvéd bal kezében viszi, mégpedig úgy, hogy karját könyökénél derékszögben behajlítja, és mereven előrenyújtja. A kéz tenyere befelé áll, az öt ujj úgy oszlik meg, hogy négy ujj a könyv hátulsó, a hüvelykujj pedig a könyv mellső táblájára tapad. A könyv hátán levő számnak egy magasságban kell lennie a zubbony második gombjával..."

Az adjutáns írja. ... gombjával...

Az ezredes. "Gombjával... A könyv helye az ágy fölött levő polcon a vászonnadrág és a dohány között van. A könyvnek a mellső oldalán kell feküdnie, úgy, hogy a hátán levő könyvtári szám világosan olvasható legyen. A könyv hátán ak az ágypolc deszkájával egy vonalban kell lennie, azt úgyszólván fedeznie kell. ..."

Az adjutáns írja. ... kell...

Az ezredes. "Kell... A könyvet mindennap kétszer le kell porolni és a táblát megkefélni. A könyvre a katona úgy vigyázzon, mint a fegyverére, lévén a könyv is aeráris tulajdon. Éppen ezért minden pecsét, folt, gyűrődés, ami a könyvön esik, a legszigorúbban büntetetik. A rendes fegyvervizsgálások után az

örmesterek könyvvizsgálatokat tartanak, amelyek eredményét az úgynevezett "könyvnaplóba" tartoznak bevezetni, és arról a századparancsnok útján nekem jelentést tenni..."

Az adjutáns írja. ... tenni...

Az ezredes. Igen... Írja még a következőket:

"A könyvnek egymás között való kicserélése és a polcról való levétele tilos!"

Az adjutáns félénken. De kérem, ezredes úr... ha a könyvet tilos a polcról levenni... hogyan olvassa a legénység?

Az ezredes. Hogyan olvassa? Hogyan olvassa? Ki beszélt arról, hogy a katonának olvasnia kell.

A könyvember

Magyar írók novellái a könyvről

Noran kiadó, 2002 www.noran.uw.hu

Noran@mail.matav.hu

<http://pangea.blog.hu/>

Tanmese a legelőről

Egy fiktív vidéki falu határában dús fűvű legelő található. Ezt a legelőt mindenki szabadon használhatja, viszont mindössze csak 10 tehenet tud eltartani a legelő úgy, hogy az folyamatosan meg tud újulni. A faluban összesen 10 gazda él, és mindegyiknek egy-egy tehene van. Ezek a tehenek a legelő optimális használata esetén fejenként tíz-tíz liter tejet adnak. Az egyik gazda azonban egyszer csak azon kezdett el gondolkozni, hogy „Mi lenne, ha nekem kettő tehenem lenne? A legelőn bőven van hely egy második tehénnek is, én pedig több tejhez jutnék, mint a többiek”. Így hát úgy dönt a gazda, hogy kihajt még egy tehenet a legelőre. Ekkor már egy-egy tehénnek kevesebb fű jut ugyan, – mindegyik tehén 10 liter tej helyett már csak 9 liter tejet ad –, viszont az a gazda, amelyik úgy döntött, hogy kettő tehenet hajt ki, az 10 liter helyett 18 liter tejhez jut. Ezt idővel észreveszi egy másik gazda is, és ő is kihajt még egy tehenet a legelőre. Ekkor már a tehenek csupán 8 liter tejet adnak, viszont akinek két tehene van kint a legelőn az 16 liter tejet kap. És így tovább... Minden gazda akkor jár jobban, ha még egy tehenet kihajt a legelőre. Azonban, amikor már legalább hatan cselekednek így, akkor már azok a gazdák is 10 liternél kevesebb tejet kapnak, akik kettő tehenet tartanak. Végül, amikor már nyolc gazda tart két tehenet, a két-tehenes gazdák csak 4 liter tejet kapnak az eredeti 10 literhez képest. Ennek ellenére, ha egy gazda úgy döntene, hogy visszavonja az egyik tehenét, akkor az a gazda rosszul járna.

Látható, hogy ha a gazdákon múlik, a tehenek száma még tovább növekszik, ám ennek gátat szab a legelőn szükségszerűen bekövetkező tragédia. A túllegeltetés megtette a hatását, a legelő kevésbé zöldell, végül kopárrá válik, mivel a tehenek gyorsabban felhasználják a legelő erőforrását (lelegelik a fűvet), mielőtt az megújulhatna. Ebből kifolyólag a tehén állomány kevésbé lesz egészséges, viszont a gazdák már úgy gondolják, hogy nem tudtak mit tenni ellene. A probléma egyéni megoldása (pl. egy gazda kevesebb tehenet hajt ki) során az adott gazda hátrányba kerül a többivel szemben, így ezt a döntést egyetlen gazda sem hozza meg, csakis közös szerepvállalással válna megoldhatóvá és elkerülhetővé a közlegelő tragédiája.

Rotterdami Erasmus

A fecsegő és a bölcs

Semmiben sem bölcs az, aki a maga dolgában nem bölcs.

“Elmésnek és tapasztaltnak mondják azt, aki minden kis pletykát felkap, és ezért tudja, mi történik az egész világon. Tudja, milyen szerencsével jártak a kereskedők, mibe vágta fejszóját az angol király, mi újság Rómában, mi történt Franciaországban, hogyan élnek a magyarok és a szittyák, mit fontolgatnak az uralkodók. Röviden: aki képes mindenféle ember mindenféle viselt dolgáról fecsegni, azt kikiáltják bölcsnek.

Ámde van-e oktalanabb, van-e botorabb dolog, mint figyelemmel kíséreni távoli és téged egyáltalán nem érintő eseményeket, de egyáltalán nem törődni azzal, ami lelkedben végbemegy és csakis terád tartozik? Beszámolsz nekem az angliai zavargásokról, hát inkább arról számolj be, hogy miféle zűrzavart okoz lelkedben a harag, az irigység, a sóvárgás, a sikervágy; mikor igazod le már mindezt; milyen reményed van a győzelemre; hol tartasz az ellenük viselt háborúban, meddig jutottál el terved megvalósításában? Ha ezekben leszel éber, ha ezekben élesíted a füled és a szemed, ha ezekben leszel kifinomult és körültekintő, akkor nevezlek elmésnek. Amit pedig a világ velünk szemben felhoz, visszafordítom ellene: semmiben sem bölcs az, aki a maga dolgában nem bölcs.

Ha ilyen módon vizsgálod az emberek minden gondját, örömét, reményét, félelmét, igyekezetét, elgondolását, belátod, hogy mind-mind telve van hibákkal. A jót mondják rossznak, a rosszat jónak, az édeset állítják keserűnek és a keserűt édesnek, a fényt tartják sötétségnek és a sötétséget fénynek. Az emberek legnagyobb része így tesz. Szükséges, hogy ezeket megvesd, hogy ne akarj hasonulni hozzájuk, de egyszersmind szánnod is kell őket, mégpedig azért, hogy igyekezz magadhoz hasonlóvá tenni őket, és – hogy Szent Ágoston szavait idézzem –: hol siratni illik a nevetségeseket, hol kinevetni a siratnivalókat.” (<https://heidlgyorgy.com/2013/07/24/a-fecsego-es-a-bolcs/>)

„A fecsegő. . . zaklat mindenütt - gyűléseken, tanácsokban, törvény előtt, odahaza, úton, hajón, szekéren, lakomán; bánatban a bánatot kettőzve, örömben az örömet fertőzve, mint valami tudj'isten honnan kerekedett . felleg vagy ború. Ha utazol, fejed nem szédül úgy a rázástól, mint a fecsegőtől; tengeren való hajózáskor gyomor-felforgatóbb, mint a tengeri betegség .

Ha: gyalogszerrel vagy, ékesszóló útitársad pótolja a járművet, a fecsegő még a kocsin is csak a te válladat nyomja. Lakomán a fecsegő merő bosszúság. . . -kedvességétől nem hallgathatod a citeraszót, az előadást nem nézheted, szót sem válthatsz más vendéggel. Színházban a szomszédját gyötri, törvény előtt elveszejteti az igaz ügyet - vagy mert véget nem érő locsogó beszédével halálos undort kelt a bíróban, vagy mert az efféle embernek nem hisznek, még ha igazat mond is. . . Tolakodó üdvözleteivel ront be az otthonokba, kiles az utca sarkon, kísér , egyetlen lépésre nem tágít, ragacosabb, mint a kátrány, és folyton-folyvást döng valamit a fületekbe. Éjt nappallá téve ott ül a betegágyánál, s jobban megkínozza a beteget, mint maga a kór, nem ritkán a halált is sietteti. Pihensz -ő megzavarja nyugtodd, dolgozol ő nem hagyja bevégezni, amit elkezdte. A csata forróján, a veszélyek legsűrűjében, mikor sürgős segítségre volna szükség, ő hasztalan mesékkal traktál. Megesik, hogy álmában is történeteit mondja, hallgatni akkor sem bírván. Minden nép egybehangzó véleménye szerint a hálószobában csendnek illik lennie, ez mintegy a nyugalom temploma, de a fecsegő fecsegésével kétségbeesésbe kergeti még a vele egy ágyban fekvőt is, tőle elhessen a pillákat lehúzó álmot, s kit az álmot már elnyomott, felriad." (Markis Simon: Totterdami Erasmus. Gondolat, 1976. 154. o.

Szavai Katalin

Munka

Én annyi minden akarok lenni...

Szeretnék például állatkertben dolgozni, én lapátolnám az elefánt és a tigris trágyáját, a látogatók között vonulnék, piszkosan és izzadtan, nagytudásúnak és bennfentesnek gondolnának, „mikor etetik?“, kérdeznék, én meg mondanám, akkor is, ha fogalmam sincs. Nem félnék egy állattól sem, se nagytól se kicsitől, erős lennék, örülnék, hogy van dolgom, és hogy teszem. Örülnék annak is, hogy a dolgom fontossággal bír: ha nem lapátolom el az elefánt és a tigris trágyáját, bizony, jelei volnának, mindenki észrevenné és hiányolná.

Lennék harangozó is, felmennék a toronyba és húznám a kötelet, belekapaszkodva, erősen, nem megterhelő, de mégis hősi feladat lenne, főleg télen, a hidegben, amikor még bent is fázom, dideregve felszaladni a lépcsőn, ahol már átfúj a szél, megmarkolni a jéghideg kötelet és harangozni, harangozni, amíg meg nem melegszek a munkától. Aztán fázva leszaladni, melegnek érezni a templomot. Harangozni minden nap, nem lenne soha szabadságom, percre pontosan ottlenni, napjában többször is, a toronyban, mindig készenlétben állni, mint egy tűzoltó, egész életemet a munkához igazítani, apró időtávokra szaggatva, megtanulnék beszélgetést félbehagyni, hirtelen elköszönni, jó könyvet lerakni, tévé elől felállni, evés közben lecsapni a kanalat. És mindenki hallaná, ahogy dolgozom, az emberek megállnának és hallgatnának, bizony, ha én dolgoznék, az egész faluban hallatszódná, nincs is ennél hivalkodóbb munka, „halljátok, dolgozok” ezt harangozza minden harangozó. Szeretném ezt is, és azt, hogy ha idegen jönne a faluba, és engem keresne, kérdezné az arra járókat, abban a pillanatban megkondulna a harang, és ők azt mondanák vidáman vagy éppen unottan: a toronyba’ van, hallja, mos’ húzza a harangot.

Tanár lennék és meghallgatnám a gyerekeket. Nekem mondanák el, mi bántja őket. Én meg csak hallgatnám, elkerekedett szemekkel, kétségbeesetten, és bizony nagyon rossz tanár lennék. Mert akit elhagyott az apukája, vagy az anyu, annak már soha, az üresen beadott dolgozatra se bírnék egyest adni. Akivel kiabálnak, annak már minimum hármassal járna. Akit megpofoznak, hát négyesnél rosszabbat, nem, ha megölnék se. És sajnós lenne, aki, ha nem tud semmit, akkor is csak ötöst kapna. Sokan már direkt a jegyért hazudnának, én meg ülnék otthon, esténként, szomorúan, milyen rémes is a világ. Csak a Turi Gergő kapna mindig egyest, akit elhagytak, de néha visszajönnek felpofozni meg kiabálni vele és zaklatják, de nem mondja, mert három éve ő veri az egész osztályt, ekkora státuszt jegyért már nem lehet feladni.

Ha lóti-futi vállalati fontos volnék, elegánsan járnék, mindig tisztán, finom színekben, az eszem gyorsan váгна, mindig kész volnék a válasszal, mindig találnék egy új lehetőséget, ahogyan mi lehetünk a jobbak, nem más, a mi csapatunk győzne mindig és a győzelem egy részét én hoznám, a vállalat veregetnék egy-egy remek lépésem után, tele lennék jó húzásokkal, könnyedén kiigazodnék a cégek veszedelmes dzsungelharcában, hős lennék, és olyan szavakat tudnék, amit csak a mi csapatunk emberei értenek meg. Hangulatos éttermekbe ülnék be néha, összehúznánk az asztalokat, elmondanánk a történeteket, örülnék, mennyire egymásra találtunk, mi, okosak, szeretnénk egymást, még azt is, akit az irodában nem bírunk. Én mindig olcsó sört innék, az elegáns ruhámban. Az irodában aztán bejönne Lali, hogy megbeszéljük azt a nagyon fontos új dolgot, és egyszerre nevetnénk fel az egyik projekt SWOT analízisén, a lehetőségek részen, jó lenne, igazi összenevetés, fiatalok lennénk, cinkosak és megértenék egymást.

Hóhér lennék, meg tudnám tenni, amit mások nem. Nem félnék semmitől. Erős volnék, és rejtélyes, senki sem tudná, mit gondoljon rólam. Olyan művelt, okos és finom ember lennék, hogy velem beszélve elbizonytalanodna mindenki, úgy éreznék, talán mégiscsak helyes megölni az embereket, talán mégiscsak nagyszerű gátlástalanul és véglegesen erősebbnek lenni. Bizony, hitelem lenne. Mindig nyugodt lennék, dühbe alig-alig gurulnék, mert ha igen, hát veszítenék a hitelemből. A szomszédasszony rajongó tisztelettel áthívna mindig, hogy kitekerjem a csirkék nyakát. Megdicsérné, milyen szépen teszem, és én könnyedén mondanám, hogy ha a halál elkerülhetetlen is néha, a szenvedés csökkentése mindenképp fontos. Ez a munka lényege, mondanám, és ő, bár nő vagyok, szerelmes áhítattal hallgatna. Könyvem lenne otthon a kötélcsofóról, a guillotine feltalálásáról és a nyak felépítéséről. „Nem egy könnyed esti olvasmány” mondanám szigorúan, ha valaki kölcsönkérné. Mégis a főhelyen tartanám, hogy mindenki láthassa. Nem engedném, hogy társaságomban kivégzéssel, halállal, emberi étellel vicceljenek, az ilyet erőlyesen rendreutasítanám.

Királynő lennék, de jó ám, nem gonosz, nem is csapatnám le senki fejét, talán csak a szégyentelen rablógyilkosét, és a tolvajét, akinek tizenkilencszer elnéztük hogy lopott, és tizenkilencszer figyelmeztettük, de ő huszadjára is, meg az összeesküvőket, akik az életemre törnek, meg akikről nem tudom, de valahogy gyanúsak, akik rosszat mondtak rólam, akik nem szeretik a kivégzéseket, legvégül pedig a hóhér fejét csapatnám le, ezen már ő is meglepődne.

Lennék főkavadász Grönlandon. De inkább csak azért, hogy aztán eljöhessek onnan.

Vagy pszichiáter. A depressziósnak azt mondanám: „Ok nélkül szorongani még mindig jobb, mint egy igazi rémtől félni.” A valós problémái miatt szorongónak azt mondanám: „Jobb egy valós problémától félni, mint egy megfoghatatlan rémtől szorongani.” Néha összekeverném, eleinte talán viccből, de aztán már magam sem tudnám, hogy is volt.

Virágkötő lennék, temetési koszorúimtól az arra járó idegenek is sírva fakadnának, olyan szörnyűek lennének, olyan rondák és jelentőségteljesek. És ha már itt tartunk, hát sírásó is lennék, a hidegben fázva lapátolnám a földet, nyáron pedig izzadtan; közönyösen és keményen dolgoznék, de aztán mindig rágyújtanék, és ez elárulná, megérintett a halál, közelebb igyekszem hozzá én is, mint az, a koporsóban, tette. Exhumáláskor a koporsó felnyitása előtt rémülten elfordulnék és belekapaszkodnék a nyomozó ballonkabátjába.

És bár senki sem tudná, ahogy az utcán járok, szótlanul, hogy mi is vagyok, de mindig ott lenne velem a jártasságom, a tapasztalatom, amit szereztem, és néha szétkiabálhatnám, igen, lennének helyzetek, amikor mindenki megtudná, mi vagyok. Tegyük fel, kötelet kell hosszan rángatni: „én harangozó vagyok!”, taszigálnám szét az összeverődött tömeget, fontosságom tudatában, egy pillanat alatt átlátva a helyzetet. Vagy kisgyerek fuldoklik a beszakadt jegű Dunában, „fókavadász voltam Grönlandon!”, kiáltanám a parton ácsorgóknak, és már vetném is magam a vízbe.

Családanya volnék, nem, HTB volnék, feleség lennék, nem, csak így, egyszerűen: otthon maradnék... Nem, ez nem állás.

Tényleg, mi lesz a családdal, azt elfelejtettem. Énnekem nem lehet egy vállrándítással elintézni, én LÁNY vagyok. Ajaj. Oda Grönland, oda a harangozás, oda minden... Azt már nem. Gyorsan, kapkodva, bizonytalanul odaírom minden bekezdés végére: Gyermekeimet ebben a szellemben nevelném.

Jánoki-Kis Viktória

Szeretnék egyszer egy életet, amikor húsztól negyvennyolc éves koromig terhes vagyok, szülök és szoptatok, a melleim térdig érnek, az első fiam diplomaosztójára újszülöttemmel a karomon érkezek, a férjem rajongva ölel, és elismerő, de leginkább irigy pillantások öveznek, amikor a családommal felvonulok.

Szeretnék egyszer egy életet, amikor én vagyok a milliárdos multi ügyvezető igazgatóasszonya, túsarkú cipőm koppanására összerezzenek a beosztottak, egyik szavamra holdingok hullanak szét, a másikkra óriáscégek olvadnak össze, a befolyásos férfiak szemlesütve érkeznek, és hason csúszva távoznak az irodámból.

Szeretnék egyszer egy életet, amikor a munka messziről elkerül, gyereket még képről se ismerek fel, egy kiapadhatatlan bankszámlával utazom a világot, testem sudár és napbarnított, erőfeszítés nélkül őrzöm az alakomat, minden országban más férfival hálók, egyre közelebb kerülve így a különböző kultúrákhoz.

Szeretnék egyszer egy életet, amikor a reggeli vécézés közben már metafizikai problémákon gondolkodom, délelőttönként átfutom a Koránt, a Bibliát, és a Védákat, délután egy sziklaszirten meditálok, alkonyatkor szabadtéri igehirdetést tartok a pszichológiai vallásfilozófiámról, esti fürdéskor pedig egyenesen a kollektív tudattalanba merülök alá.

Szeretnék egyszer egy életet, amikor nem nővök fel, hanem nyolcvan évig gyerekszemmel nézem a világot.

Szeretnék egyszer egy életet, amikor örege születek, és bölcsen járom végig az utat.

Szeretnék egyszer egy életet, aminek minden percében szerelmes vagyok.

Szeretnék egyszer egy életet, amikor a halál árnyékában járok. Szeretnék egyszer egy életet, amikor semmitől sem félek.

És szeretnék egyszer egy életet, amikor mindezen túlvagyok.

Jean Paul Sartre

A szavak

Engem anyám az első félév végén kivett az iskolából: alig tanultunk valamit, emellett megunta azt is, hogy a szomszédasszonyok szemrehányó pillantásai összpontosuljanak rá, valahányszor én kaptam a dicséretet. Marie Louise, egy csíptetőt viselő szőke leány, aki naponta nyolc óra hosszat tanított a Poupon iskolában éhbérért, hajlandó volt otthon különórákat adni nekem, gondosan eltitkolva ezt az iskola vezetői előtt. Időnként abbahagyta a tollbamondást, s nagy sóhajokkal könnyített szívéen: elmondta nekem, hogy halálosan fáradt, hogy irtózatosan egyedül van, hogy mindent megtenne, csak hogy férjet kapjon, akármilyent. A végén eltűnt ő is: állítólag nem tanultam tőle semmit, de azt hiszem, főleg azért, mert nagyapám nem bírta szerencsétlenségét. Igazságos ember lévén, készséggel segítette a szűkölködőket, de otthonában nem akarta látni őket. Marie Louiset éppen jókor távolították el, mert aláásta optimizmusomat. Azt hittem, az emberek keresete érdemeikkel arányos, és őrá az azt mondták, hogy jó tanítónő, miért fizették hát olyan rosszul? Ha valaki mesterségét folytatja, büszke és méltóságteljes, boldog, hogy dolgozhat; ő olyan szerencsés, hogy napi nyolc órát dolgozhat, miért beszél hát úgy életéről, mint gyógyíthatatlan betegségről? Amikor elmondtam panaszait, nagyapám csak nevetett: nagyon csúnya szegényke, nem kell a férfiaknak. Én nem nevettem: kárhozottnak *születhet* hát az ember? Akkor nem mondtak igazat nekem: a világ rendje mögött elviselhetetlen zűrzavar rejlik. Am mihelyt eltávolították tanítónőmet, szorongásom eloszlott. Charles Schweitzer talált illendőbb tanárokat számomra. Olyan illendőket, hogy egyikükre sem emlékszem. Tízestendős koromig egyedül voltam, egy aggastyán és két asszony társaságában.

Igazi lényem, természetem, nevem: minden a felnőttek kezében volt; megtanultam az ő szemükkel látni magamat; gyermek voltam, azaz szörny, akit ők alakítanak ki sajnálkozásukkal. Ha nem voltak jelen, akkor is ott volt a tekintetük, a napsugárral együtt tűzött rám; ha futkostam, hí ugrándoztam, ez a pillantás kísért, tartott meg mintaszeri unokának, kínálta unos-untalan játékaimat s az egész vilá gót. Lelkemben, ebben a helyes kis befőttesüvegben, úgy; röpködtek a gondolatok, hogy bárki láthatta csapongásu kát: egyetlen zug sem maradt homályban. Am ez ártatlanul átlátszó közegben, kimondatlanul, megfogalmazatlanul gomolyogva elő-elővillant a bizonyosság: szélhámós va gyök. Hogyan játszhatna el az ember a színdarabot anélkül hogy tudná: csak játszik. Maguktól lepleződtek le azok verőfényes, tiszta látszatok, amelyekből egyéniségem álli valóságos létezés híján; megérteni nem tudtam egészen ez a hiányt, de állandóan éreztem. Ha a felnőttek felé fordul tam, igazolják ők, milyen kiváló vagyok, csak még mé lyebbre süllyedtem a szélhámóskodásban. Abban az igye kezetben, hogy tetszést keltsek, örökösen iliégettem maga mát, am nyájaskodásaim nyomban elhervadtak; körülhoi doztam színlelt kedélyeskedésemet, semmittevő fontoskc dásomat, újabb sikerekre vadászva; minduntalan azt hit tem, hogy már a kezemben van, a megfelelő pózba vágтар magam, de csak azt a bizonytalanságot éreztem, amelybe menekülni próbáltam. Nagyapám plédjébe burkolózv szunyókált; bozontos bajusza alól kivillanó ajka rózsaszín volt és csupas: elviselhetetlen látvány volt. Szerencsére lecsúszott a szemüvege; odarohantam felemelni. Felébredi átölelt, eljátszottuk nagy szerelmi kettősünket: de már ner az volt, amit szerettem volna. Mit is szerettem volna? Elfc lejtettem mindent, befészkeltem magamat szakálla bozótj ba. Kimentem a konyhába; kijelenttem, hogy én akaror megforgatni a salátát; mindenki kiabált, kacagott: "aj, n így, drágám! Jól szorítsd össze a kezecskédet! így ni! mí rie, segítsen neki! De hiszen nagyon jól csinálja!" Ner voltam igazi gyerek, nem volt igazi a salátamosó tál, arm lyet kezemben szorongattam; éreztem, hogyan változi gesztussá minden cselekedetem. A színjáték ellopta tőlem világot és az embereket: csak szereplőket és kellékeket láí tam; bohóckodásból vállaltam szerepet a felnőttek ügye

Charles Schweitzer sohasem tekintette magát írónak, de a francia nyelv még hetvenesztendős korában is bámulatba ejtette, mert nehezen tanulta meg, s még mindig nem érestt egészen a magáénak: játszott a nyelvvel, gyönyörűségéi lelte a szavakban, szerette kimondani őket, s könyörtelen dikciója nem irgalmazott egyetlen szótagnak sem; ha ráért tolla csokrokba kötötte őket. Szívesen dolgozta fel alkalm művekben családunk vagy az egyetem eseményeit: újévi születésnapi felköszöntőket írt, esküvői ebédekre szeren csekívánatokat, verses beszédeket Nagy Károly napjára, tréfás jeleneteket, találós kérdéseket, versikéket előre meg adott rímekkel, amolyan bőbeszédű közhelyeket; a kong resszusokon négysoros epigrammákat rögtönzött, németü és franciául.

Nyár elején elutaztunk Arcachonba, a két nő és én nagyapám nyelvtanfolyamai még nem fejeződtek be. He tenkint háromszor írt nekünk: két oldalt Louisenak, Anne Marienak egy utóiratot, nekem pedig egész levelet versben. Hogy e boldogságot maradéktalanul élvezni tud jam, anyám először megtanulta a verstan szabályait, majd megtanított rájuk engem. Valaki rajtakapott, amint éppei egy verses választ fabrikáltam, unszoltak, fejezzem be, se gítettek is. A két asszony, amikor elküldte a levelet, úgy kacagott, hogy a

könnyek csorogtak: arra gondoltak, hogy elképeszti majd a címzettet. Forduló postával jöt meg a válasz, egy engem dicsőítő költemény: én újabi verssel válaszoltam. Rászoktunk a játékra, nagypapa és unokája között újabb kapcsolat létesült; akár az indiánok vagy a Montmartre stricijei, olyan nyelven beszéltek egymással, amelyből a nők ki voltak zárva. Rímszótárt kaptam ajándékba, s nekiláttam a versfaragásnak: madrigálokat írtam Vévének, egy szőke kislánynak, aki állandóan feküdt, s néhány év múlva meghalt. A kislány fütyült a versekre, valóságos angyal volt; ám közönyéért kárpótolt egy jóval szélesebb közönség csodálata. Kezembe került néhány ilyen versem. Minden gyerekben van zsenialitás, Minou Drouett¹ kivéve, mondta Cocteau 1955-ben. 1912-ben is volt minden gyerekben, kivéve engem: affektálásból, a szertartás kedvéért írtam, hogy a felnőttet játsszam: de legfőképpen azért, mert Charles Schweitzer unokája voltam. Odaadták olvasni La Fontaine meséit: nem tetszettek, mert szerzőjük önkényesen verselt; elhatároztam, hogy átfírom a meséket alexandrinusokban. Ám e vállalkozás meghaladta erőmet, s emellett úgy rémlett, hogy mosolyognak rajta; be is fejeztem vele költői kísérletezésemet. Ám az úton elindultam: a versről áttértem a prózára, s igazán nem esett nehezemre írásban újra kieszelni azt, amit a CriCriben olvastam. Ideje volt: éppen kezdtem megérezni, milyen hiábavalóak álmaim. Fantasztikus nyargalásaim során a valósághoz akartam eljutni. Ha anyám, anélkül, hogy felnézett volna kottájából, megkérdezte tőlem: "Mit csinálsz, Pulkó?", olykor megszegtem a némasági fogadalmat, s azt feleltem neki: "Mozit játszom." És valóban arra törekedtem, hogy kivetítsem fejemből a képeket, s megvalósítsam őket, önmagámon kívül, igazi bútorok, igazi falak között, de úgy, hogy éppen olyan csillogóak és látványosak legyenek, mint a vetítőlámpán csordogáló képek. De hiába: nem lehetett többé nem tudomásul vennem kettős szélhámosságomat: azt színleltem, hogy színész vagyok, aki úgy te; mintha hős volna.

Alighogy nekikezdtem az írásnak, már le is tettem a tollamat, és ujjongani kezdtem. A szélhámosság változatlan folytatódott ugyan, de említettem már, hogy a szavakat tartottam a dolgok leglényegének. Mélységesen felkavai amikor tanúja voltam, hogyan vetik le lassankint szarkai baim lidércfényragyogásukat, s öltik fel helyette az anys fakó, de szilárd halmazállapotát: a képzeletbeli megvalósulása volt ez. Egymás után került a megnevezés kelepccéjébe, vonult be az ebédlőbe egy oroszlán, a második császársí egy kapitánya, egy beduin; s örök időkre fogságban maradtak, az őket megtestesítő jelek alakjában; azt hittem, s került jó erősen meggyökereztetni álmaimat a valóságba] egy kaparászó acéltoll segítségével. Kértem és kaptam egy füzetet, egy üveg lila tintát, s a füzet fedelére felírtam: "Regények könyve". Az első regénynek, amelyet végigírtam ezt a címet adtam: Egy pillangóért. Egy tudós, a leánya és egy atlétatermetű ifjú kutató hajózik felfelé az Amazonas folyón, egy ritka lepkét keresnek. A témát, a szereplőket, az egyes kalandok részleteit, sőt még a címet is változatlan vettem át egy képregényből, amely az előző negyedévbe jelent meg. Ez az előre elhatározott szándékkal elkövetett plágium megszabadított nyugtalanságom utolsó nyomait: szükségképpen igaznak kellett lennie az egésznek, hiszen én nem találtam ki semmit. Nem törekedtem arra; hogy megjelentessenek, viszont elintéztam, hogy előre kinyomassák alkotásomat, s egyetlen vonást sem írtam le amelyet ne tett volna hitelessé a mintául szolgáló mű. Másolónak éreztem-e magamat? Nem: eredeti szerzőnek, itt ott simítottam, frissítettem; például gondosan megváltoztattam a szereplők nevét. Ezek a csekély változtatások adtak ürügyet arra, hogy összekeverjem emlékeimet és képzeléseimet. Vadonatúj és teljesen kész mondatok álltak új rá össze fejemben, azzal a tévedhetetlen biztonsággal, amelyet az ihletnek szoktak tulajdonítani. Lemásoltam őket, szemem láttára váltak tömörré, mint az anyagi dolgok. Ha igaz az, hogy - mint általában hiszik - az író, ihletett pillanataiban, lelke legmélyén mássá válik, akkor én hét és nyolcéves koromban átéltem az ihlettség állapotát.

Karl sohasem tudott megbékülni azzal, amit kártékony olvasmányaimnak nevezett. felháborította, hogy tollam alól ugyanolyan ostobaságok kerülnek ki, mint amilyenek kedvenc újságjaimban olvashatóak.

Éppen csak megtűrt, elhallgatott irodalmi tevékenységem ilyenformán félig illegális helyzetbe került; én azonban szívósan folytattam tovább: szabad óráimban, csütörtökön és vasárnap, amikor nem volt tanítás, a szünidőkben, és ha az a szerencse ért, hogy megbetegedtem, ágyban fekvé is; emlékszem még a boldog lábadozásokra, egy vörös metszésű, fekete kötésű füzetre, amelyet úgy hagytam abba és kezdtem újra, mint a kézimunkát szokták. Mozit ritkábban játszottam, regényeim minden mást pótoltak számomra. Egyszerűen kedvtelésből írtam.

¹ Francia kislány, akit hétéves korában fedeztek fel mint "zseniális költőt". Versei körül, amelyeket egyébként kiadott a Julliard-kiadó, nagy vita támadt, részben a versek értékét illetőleg, részben arról, vajon valóban a kislány írta-e őket.

Meséim egyre bonyolultabbak lettek, a legkülönbözőbb epizódokat iktattam be, amit csak olvastam, akár jót, akár rosszat, összeviszva beléjük dobáltam, mint valami lomtárba. A regények megsínylették ezt, nekem hasznomra vált: ki kellett találnom az átmeneteket, s ettől valamicskét csökkent az ollózás. Én pedig kettéváltam. Az előző évben, amikor "filmeztem", saját szerepemet játszottam, hanyatt-homlok vettem magamat a fantaziálásba, s nemegyszer attól tartottam, hogy végleg elmerülök benne. Most, hogy író lettem, még mindig én voltam a hős, belé vetítettem hősi álmaimat. Ám azért nem voltunk azonosak: a hős nem az én nevemet viselte, s mindig harmadik személyben beszéltem róla. Ahelyett, hogy egyszerűen átruháztam volna reá saját gesztusaimat, szavakból saját testet alakítottam ki számára, amelyet állítólag láttam is. Ez a hirtelen "énhasadás" ijesztő is lehetett volna számomra; engem valósággal elbűvölt. Örültem, hogy ő vagyok, de ő nem egészen én. A babám volt, tetszésem szerint bántam vele, próbára tehettem, átdöfhettem az oldalát dárdával, s utána ápolhattam, úgy, mint engem szokott anyám, meggyógyíthattam, akár anyám engem. Kedvenc íróimat megállította félúton az a kis szemérem, amely még maradt bennük: a hős még Zévacónál sem győzött le hűsz útonállónál többet egyszerre. Én forradalmasítani akartam a kalandregényt, megszabadítani a valószínűség minden ballasztjától, megtízszereztem az ellenségek, a veszélyek számát; az Egy pillangóért ifjú kutatója három nap és három éjjel küzdött a cápák ellen, hogy megmentse mátkáját és jövőd apósát; a tenger vörös volt körülötte a vértől; ugyanő sebesülten kiszökött egy apacs indiánok ostromolta farmról, s átkelt a sivatagon úgy, hogy szinte kezében vitte zsigereit; s nem is engedte összevarni sebtét, míg nem beszélt a tábornokkal. Valamivel később ugyanez a hős egy egész hadsereget vert szét Götz von Berlichingen neve alatt. Egy mindenki ellen: ez volt nálam a szabály; környezetem puritán burzsoá individualizmusában kell e zord és nagyra törő álmodozás forrásait keresni. Mint hős, harcoltam a zsarnokok ellen; mint Teremtő, magam lettem zsarnokká, s megismertem a hatalom minden kísértését. Ártalmatlan voltam, s most gonosz lettem. Mi akadályoz abban, hogy kiszúrjam Daisy szemét? Semmi, feleltem magamnak, félholtan a félelemtől. Ki is szúrtam, mintha egy légy szárnyát tépném ki. Lükettő szívvel írtam le: "Daisy szeméhez kapott: nem látott", s megrendültén hagytam abba, tollam megállt a levegőben: előidéztam az elvont világban egy olyan történetet, amely gyönyörűsége veszélybe sodort. Tulajdonképpen nem voltam szadista: a perverz öröm helyébe nyomban páni rémület lépett, visszavontam minden parancsot, át meg áthúztam, hogy el se lehessen olvasni őket: a leány visszanyerte szeme világát, jobban mondva, el sem veszítette soha. Ám sokáig gyötört még szeszélyeim emléke: komolyan nyugtalanokdtam miattuk.

Nyugtalanított az írott világ is: olykor, ha meguntam a gyönyörűségeket, de gyermektegy vérfürdőket, és elengedtem magamat, szorongva fedeztem fel irtózatostnál irtózatostabb lehetőségeket, egy rettenetes világot, amely csak másik oldala volt az én mindenhatóságomnak; magamban megállapítottam: minden megtörténhet! S ez azt jelentette: mindent el tudok képzelni. Természetfölötti borzalmakat mondtam el, s közben remegtem, s minduntalan azon a ponton voltam, hogy széttépem, amit írtam. Anyám, ha véletlenül fölém hajolt, és beleolvasott művembe, riadtan és büszkén kiáltott fel: "Micsoda fantázia!" Ajkát harapdálta, mondani szeretett volna valamit, de nem tudta, mit, aztán hirtelen kiszaladt: menekülése a végsőkig fokozta szorongásomat. Ám a fantázia nem játszott itt semmilyen szerepet: nem kitaláltam a borzalmakat, hanem megtaláltam őket, mint minden egyebet is, emlékeztem mélyén.

Ez idő tájt a Nyugat halálos légszomjban szenvedett: ez az, amit "a régi szép világ"nak hívtak. A burzsoázia, látható ellenség híján, abban lelte örömét, hogy saját árnyékától riadozott; az unalmat kormányozható szorongásra váltotta fel. Spiritizmusról, ektoplazmáról beszélt mindenki; a Le Goff utcában, a 2es szám alatt, a mi házunkkal szemben, asztalt táncoltattak. A negyedik emeleten történt ez, "a boszorkánymesternél", mint nagyanyám mondta. Néha magához hívott bennünket, s még éppen jókor érkeztünk, hogy néhány kezet lássunk egy kerek asztalkán, ám ekkor valaki az ablakhoz lépett odaát, és összehúzta a függönyt. Louise azt állította, hogy a boszorkánymester mindennap velem egykorú gyermekeket fogad, akiket anyjuk visz hozzá. "És látom is, mit csinál velük tette hozzá. A kézzátételt csinálja." Nagyapám fejét csóválta; gúnyt üzni azonban nem mert a dologból, noha elítélte az ilyen üzemeket; anyám félt tőlük, s most az egyszer nagyanyám is inkább kíváncsinak látszott, mintsem szkeptikusnak. A végén sikerült közös álláspontra jutniok: "Nem szabad ám az embernek állandóan ilyesmikkel foglalkoznia, ebbe bele lehet örülni." A fantasztikus történetek divatja járta akkoriban: a tekintélytisztelő, konstruktív újságok hetenkint kettőt-hármat is feltaláltak kereszténységéből kivetkőző közönségüknek, amely hiányát érezte a hit elegáns megnyilvánulásainak. Az elbeszélő beszámolt egy különös, rejtélyes esetről; adott bizonyos esélyt a pozitívizmusnak is: akármilyen furcsa volt is az esemény, bizonyára megvan az ésszerű magyarázata. A cikk szerzője kereste ezt a magyarázatot, meg is találta, s korrekt módon fel is tálalta nekünk. De nyomban utána arra összpontosította minden képességét, hogy kimutassa, milyen ki nem elégitó és felületes a magyarázat. Többet nem mondott: a történet kérdőjellel végződött. De ennyi éppen elég volt: a Túlvilág ott bujkált, s az, hogy nem nevezték nevén, csak még félelmetesebbé tette.

Amikor kinyitottam a Le Matint, a rémülettől mindig megdermedtem. Különösen az egyik történet döbrentett meg. Emlékszem még a címére: Sötét fák között. Nyár estefelé, egy vidéki ház első emeletén egyedül fekszik, forgolódik ágyában egy beteg asszony; a nyitott ablak egy gesztenyefa ágai hajolnak be szobájába. A földszinten nagyobb társaság van együtt, beszélgetnek, nézik, hogy száll le a kertre az alkony. Hirtelen a gesztenyefára mutat valaki: "Nézzétek csak! Fúj a szél? Észre sem vettem! Mindenki elcsodálkozik, kimennek a kapu előtti lépcső meg sem rezzen a levegő, a fa lombja mégis mozog. Ebben a pillanatban kiáltást hallanak, a beteg asszony férje felrohan a lépcsőn, s látja, hogy ifjú hitvese felült az ágyban, nyújtott keze a fára mutat, majd párnájára hanyatlik, holtan; a gesztenyefa megint mozdulatlan, mint mindig. Mit láthatott vajon a beteg asszony? Az örültekházából megszökött egy elmebeteg: ő bújt el a fa lombja között, bizonyára ő vigyorgott fintorogva a betegre. Igen, így van, csak így lehetett, már csak azért is, mert nincsen más kielégítő magyarázat a dologra. Igen ám, de... Hogy lehet, hogy senki sem látta, amikor felmászott a fára? Sem amikor szállt? Miért nem ugattak a kutyák? S hogy lehet, he másnap reggel a birtoktól száz kilométernyire fogták el? Csupa megválaszolhatatlan kérdés. A beszámoló írója új bekezdésbe fogott, s amúgy félvállról hozzátette: "A falubélieknek az a véleményük, hogy a Halál bújt meg a gesztenyefa lombjában, ő rázta a fa ágait." Ledobtam az újságot, rátapostam, kiabálni kezdtem: "Nem! Nem akarom!" szívem úgy lüktetett, hogy majd kiszakadt mellemből. Egyszer, a vonaton, Limoges felé, majdnem elájultam: az Hachette évkönyvben lapozgattam, s egy olyan képre bukkantam, amelytől égnek állt a hajam: holdfényben fürdő rakpart, a vízből kinyúlik egy hosszú, érdes rákolló, megragad egy részegyet, s berántja a kikötőmedencébe. Mohón olvastam el a szöveget, amelyet a kép illusztrált; a vége szó szerint vagy majdnem szó szerint így hangzott: "Vagy egy iszákos ember rémlátása volt az egész? Vagy valóba pokol nyílt meg egy pillanatra?" Félni kezdtem a víztől, rákóktól és a fáktól. És főleg a könyvektől félttem: átkoztam az írókat, akik ilyen szörnyű képekkel tűzdelik tele történeteiket. Átkoztam de utánoztam őket. Persze, megfelelő alkalom kellett hozzá. Például alkonyi félhomály: az ebédlőben sűrűsödött a sötét, kis íróasztalom az ablak elé toltam, feltámadt bennem a szorongás; szükségképpen fennkölt, félreismert, majd elégtételt nyerő hőseim oly engedelmesekek voltak, hogy már ez is mutatta, milyen ködösek; s ekkor jelentkezett az a bizonyos: egy félelmetes lény nyugözött le, láthatatlan volt, le kellett írnom, hogy lássam. Gyorsan befejeztem az éppen lejátszódó kalandot, szereplőimet a földgömb egészen más vidékére vittem, többnyire a tenger vagy a föld alá, s gyorsan új veszedelmeket zúdítottam rájuk: botcsinálta bűvárok vagy geológusok lettek, rábukkantak a Lény nyomaira, követték, és egyszerre csak szembekerültek vele. Ami ilyenkor tollamból kikerült tűzszemű polip, húsztonnás rák, óriáspók, amely beszélni is tud, tulajdonképpen én magam voltam, a gyermekszörnyeteg, az én mélységes életuntságom, halálfélelmem, jelentéktelenségem és perverzitásom. De nem ismertem magamra: alighogy világra jött az undorító teremtés, máris ellenem fordult, bátor barlangkutatóim ellen, úgy, hogy életüket féltettem, elragadt a hév, megfedkeztem kezemről, amely a szavakat róttá, mintha csupán olvasója lettem volna a szövegnek. Sokszor ennyiben is maradt a dolog: nem szolgáltatam ki embereimet a Szörnynek, de nem is húztam őket ki a csávából; egyszerűen beértem annyival, hogy összehoztam őket; felkeltem, kimentem a konyhába, vagy bemenekültem a könyvtárba; másnap üresen hagytam egyikét oldalt, majd új, más kalandba taszítottam a szereplőimet. Furcsa "regények" voltak ezek: mind befejezetlenül maradtak, vagy mindig folytattam, újrakezdtem őket, ahogy tetszik, borzalmas történetek és idealizált kalandok, fantasztikus események és lexikoncímszavak összevissza halmazai kerekedtek ki belőlük; elkallódott valamennyi, s olykor azt gondolom, kár értük: ha jobban vigyáztam volna rájuk, most kiolvashatnám belőlük egész gyerekkoromat. Kezdttem felfedezni önmagam. Jóformán semmi sem voltam, vagy legfeljebb valami tartalmatlan tevékenykedés, de ez éppen elég volt. A színjátszásból sikerült kilépnem: még nem munka volt, amit műveltem, de már nem játék, s a megrögzött hazudozó hazugságai kidolgozása közben rátalált önmaga valódi lényegére. Az írásból születtem meg: ami előtte létezett, tükrök játéka volt csupán; legelső regényem után tudtam, hogy egy gyerek lopózott be a tükörpalotába. Amikor írtam, léteztem, megszabadultam a felnőttektől; de csak azért léteztem, hogy írjak, s ha azt mondtam: én, ez azt jelentette: én, aki írok. De mindegy: így is belekóstoltam a boldogságba: a nyilvánosság gyermeke titokban találkozott önmagával. Szép volt ez, túl szép ahhoz, hogy soká tartson: bizonyára őszinte maradok, ha illegalitásban csinálom tovább; kiragadtak belőle. Elértem azt a kort, amelyben valamirevaló burzsoá gyermek számára kötelező jelét adnia hivatásának; már rég közölték velem, hogy guérignyi Schweitzer unokatestvéreim mérnöki pályára lépnek majd, mint apjuk: egy percig sem késlekedhettem tovább, Picardné akarta elsőnek felfedezni a homlokomra írt jelet. "Ez a fiú író lesz!" jelentette ki mélységes meggyőződéssel. Louise szokott ingerült, visszautasító mosolyával reagált erre; Blanche Picard feléje fordult, és szigorúan megismételte: "Igenis, író lesz! Írónak született!" Anyám tudta, hogy Charles cseppet sem buzdít e tevékenységemben, tartott a bonyodalomtól, s rövidlátón, tűnődve nézett végig rajtam: "Komolyan azt hiszi, Blanche? Komolyan azt hiszi?" Este azonban, amikor hálóingben ágyamba ugrottam, jó erősen megszorította két vállamat, rám mosolygott, s így szólt: "Az én kicsi bogárkám író lesz!" Óvatosan tájékoztatták a dologról nagyapámat:

tartottak a botránytól. De csak a fejét csóválta, s hallottam, amikor a következő csütörtökön azt mondta Simonnot úrnak, hogy élete alkonyán mindenki mélységes meghatottsággal szemléli egy új tehetség kibontakozását. Firkálmányaimról továbbra sem vett tudomást, de amikor német tanítványai nálunk vacsoráztak, koponyámra tette a kezét, s a szavakat világosan tagolva mert egyetlen alkalmat sem akart elszalasztani, amikor tősgyökeres francia szólásmondásokra oktathatta őket, többször is elmondta: "Van benne irodalmi véna.

Stefanovics Péter kiállítási katalógusából. Dorottya Utcai Kiállítóterem, Budapest, 1988

.. az érzések egészséges árja, amely egyedül képes az emberi tevékenység legtermékenyítésére, elapadt ... s az egyetlen érzés, amely megmaradt - a félelem.

(CoJJingwood, 1938)

• • •

Az emberek imádják a tragédiát. Én magam is szeretem az apokaliptikus jövendöléseket, de semmi esetre sem az utópisztikusakat. Marx mítosza részben itvesz mindebből, bár az övé zsidó-keresztény eredetű. Az emberek szeretik

1 Marxnál meglevő kétértelműséget: a Megváltó már eljött, a Megváltó még nem jött el. Az emberek tetszelegnek ebben, játszanak az üdvösséggel és

1 katasztrófákkal.

(Nam June Paik, 1974)

• • •

Marx nem alkothatott esztétikát ... , mert gondolata nem volt esztétikai jellegű gondolkodás eredménye, mert alapvetően idegen volt tőle a művészet esztétikai megközelítése.

(Danko Grlif, 1979)

• • •

A művészet élete sokkal értékesebb minden reá vonatkozó eszmei okoskodásnál ...

... a technikai-tudományos civilizáció abszolút fennhatóságának korában, mely fejét veszi mindazoknak, kiknek "káposztafeje" (Hegel) kiáll ebből az egysíkú világból, ebben a korban éppen a művészet kínálja fel a legvalósabb és legteljesebb reményt az emberben rejlő emberi rehabilitációjára ...

(Danko Grlif)

• • •

A modern művészet nagy mítoszai, mint az "aktivitás", a "kivonulás", a "kollektív egyéniség", a "homogén szellemi közösségek" esztétikai felemelésének mítosza,

a "művészet és az élet azonosításának" mítosza, a "totálisan megtervezett dologi-tárgyi valóság" és a "manipulálhatatlanság" mítosza egyaránt ott "folytatja" a művészi tevékenység során megfogalmazott gondolatokat, ahol a művészi praxis

’ ,

véget er ...

(Hegy Lóránd, 1986)

· .. a művészet vonatkoztatási rendszere, mint tudjuk, a reflektált szubjektivitás, a művészet nem akar tanítani, a szemünk elé tárni, megjeleníteni, utánozni vagy bármi mást tenni, hanem élményeket akar kelteni, mégpedig a ma egyedül lehetséges élményeket: az önmagukat megélik.

(Arno/d Geh/en, 1965)

• • •

· .. a szépben való gyönyörködés azonban végső fokon az Én-nek önmagában való gyönyörködése, természetesen közvetett módon, mert a gyönyört az az objektum közvetíti, melybe az Én bele érzi önmag-át.

(Theodor Lipps, 1903)

• • •

· .. a gyönyör nem a megjelenőn múlik, nem is az érzékileg adott dolgon, amelyben a megjelenő megjelenik, hanem magán a megjelenésen ...

(Nico/ai Hartmann, 1949)

• • •

· .. a művészi szabadság azon alapul, hogy a művésznek nem kell valamit reálistan megvalósítania, tehát nem kell reálistan lehetővé tennie sem, hanem tevékenységét a pusztá megjelenítésre korlátozhatja. A megjelenítés területén viszont korlátlan úr ... itt csak azok a törvények érvényesek, amelyeket ő maga hoz és formálás közben rákényszerít az anyagra.

_ (Nico/ai Hartmann)

• •

· .. s a megformált - királyi jogán - létrehozta saját hűséges követőit, és megsemmisíti az érvényesnek tekintett dolgok ostromzárhoz való jogát ...

(Arno/d Geh/en)

• •

Valljuk be kíméletlenül önmagunknak, hogyan kezdődött eddig a földön minden felsőbbrendű kultúra! Emberek, akiknek még természetes természetük volt, barbárok a szó minden félelmes értelmében, ragadozó emberek, még töretlen akaratú és hatalomvágy birtokában, rávetették magukat gyengébb, kifinomultabb, békésebb, talán kereskedő vagy állattenyésztő fajtákra, vagy ősi, elpusztult kultúrákra, amelyekben épp a végső életerő lobbant el a szellem és romlás ragyogó tűzijátékaiban.

(Friedrich Nietzsche)

• •

· .. az avantgárd visszasüllyed a menetoszlopba, a jövő már megkezdődött ...

(Arnold Gehlen)

• •

Köröttünk minden csendes, ünnepélyes, feldíszített és enyhe, költői madárkák csicseregnek jóindulatúan a fákon, esztéták tarka pillangói repdesnek az illatos szépség fölött, és senkinek, még a leggorombább ideológusoknak sincs semmi kifogásuk az ellen, hogy ez az egyébként bűdös, veszélyes, széteső világ, mely még mindig teli van meg nem szelídített vadállatokkal, kissé esztétizálódjék, és bűvöletesebbé váljék ...

(Danko Grlic)

• •

A gyalogösvény közepén egy keskeny, hosszúkas tárgy csillog. Aranyló színben játszik, és a nap fényében úgy tűnik, mintha fémcsillogású pontokra bomlana fel. Még egy lépéssel közelebb, és az aranyfényű csillogás meglódul, zúgva a levegőbe emelkedik. Döglegyek. Ami a gyalogúton marad, az egy félig szárazra aszalódott ürülék. Keskeny, hosszúkas. Az eset spontán példája annak, hogy vannak még csodák, s csak arra kell vigyáznunk, hogy nehogyan beléjük lépjünk.

(Perneczky Géza, 1979)

• •

· .. ha szobrászaink, festőink és zenészeink rá akarnak lenni a korszellemre, puffedtté, óriásivá és idegessé kell formálniuk a szépséget ...

(Friedrich Nietzsche, 1880)

• •

· .. a természettől fogva látható dolgok közül egészében véve semmi, ami híjával van az észnek, nem lehet szebb az eszesnél; ész pedig lélek nélkül nem keletkezik senkiben. E megfontolás alapján (az alkotó), ész nélkül a lélekbe s lelket a testbe, építette fel a mindenséget, hogy oly művet alkosson, mely természeténél fogva

a lehető legszebb és legjobb.

(Platón)

álomban Hrabal az esőről beszélt. Hogyha egy országban évtizedek óta vagy már régebben esik az eső, zuhog, ömlik, szemerkél, permetez, és mindenünk vizes már, a ruhánk, ingünk, cipőnk, a szemünk, az agyunk, a csontjaink, nagy díszaink, mitológiáink, és. nyirkosságtól penészesek a női alsók és dohosak a melltartók, akkor ez az eső ott van - nem tud' nem ott lenni - az írásainkban, minden szintéren; nem úgy hogy a regényekben is okvetlenül esik az eső, süthet ott a napfény, de az más napfény, esős fény. Másképp írunk esőben és másképp, ha süt a nap. Esőben hamarabb hálnak a regényhősök.

Esterházy Péter

Kiss Judit Ágnes: Ballada a kettős erkölcsről

Ha kisfiúnak buzog túl a nedve,
mely testdúló szeretkezésre vár,
"a kis kakas" mondják rá kedveskedve
"no lám, miből lesz a cserebogár".
Ám, bakfislány, ha ágyba hajszol véred
(megbocsáss, most csúf lesz a szavam)
"a kis lotyó" zuhan rád az ítélet

"mi lesz, ha máris baszhatnékja van?"

Dicső macsó nevet nyer el a férfi,
ha kétértelmű minden mondata,
s a rossz nyelvektől akkor sincs mit félni,
ha minden éjjel más nőt visz haza.
De hogyha nő mer szabadosan élni,
s nem csak célozgat arra, mit akar:
"akármit el tud csípőn alul érni,
vagy egyszerűen baszhatnékja van."

Ha öregembert úz a gerjedelme:
"Istennek hála, jól tartja magát!"
Ha vénasszonyt: "na nézd, a csúf cemen-de,
ha nem vigyázol, becsusszan alád!"
S ha egy vers feszül az erotikától:
"Beh költői, és milyen férfias!
Hogy nő írta?... hát... hümm... igazán bátor
kimondani, hogy baszhatnékja van."

Felség, megadom magam kényre-kegyre,
vétesd fejem, ha nincsen igazam:
a férfi vágyik testi szerelemre,
a nőnek meg csak baszhatnékja van.

Ady Endre: Karácsony

1.

Harang csendül,
Ének zendül,
Messze zsong a hálaének,
Az én kedves kis falumban
Karácsonykor
Magába száll minden lélek.

Minden ember
Szeretettel
Borul földre imádkozni,
Az én kedves kis falumba
A Messiás
Boldogságot szokott hozni.

A templomba
Hosszú sorba
Indulnak el ifjak, vének,
Az én kedves kis falumban
Hálát adnak
A magasság Istenének.

Mintha itt lenn
A nagy Isten
Szent kegyelme sűgna, szállna,
Az én kedves, kis falumban

Minden szívben
Csak szeretet lakik máma.

2.

Bántja lelkem a nagy város
Durva zaja,
De jó volna ünnepelni
Oda haza.
De jó volna tiszta szívből
– Úgy mint régen –
Fohászkodni,
De jó volna megnyugodni.

De jó volna mindent, mindent,
Elfeledni,
De jó volna játszadozó
Gyermek lenni.
Igaz hittel, gyermek szívvel
A világgal
Kibékülni,
Szeretetben üdvözülni.

3.

Ha ez a szép rege
Igaz hitté válna
Óh de nagy boldogság
Szállna a világra.
Ez a gyarló ember
Ember lenne újra,
Talizmánja lenne
A szomorú útra.
Golgotha nem volna
Ez a földi élet,
Egy erő hatná át
A nagy mindenséget,
Nem volna más vallás,
Nem volna csak ennyi:
Imádni az Istent
És egymást szeretni...
Karácsonyi rege,
Ha valóra válna,
Igazi boldogság
Szállna a világra...

Forrás: Összes versei, Bp., 1967

Vitaindítónak, illetve inkább a vita közbeni citálásra.

Szabolcska Mihály

Lányhivatás
Ne vigyétek a lányt
Magas iskolákba,
Ne tanítsátok sok
Hideg tudományra.
A jó Isten a lányt
Másra teremtette;
Nem okoskodásra,
Hanem szeretetre!
Gyönyörűbb tudomány
Úgy sincs e világban,
Mint ami úgy terem
Magától a lányban.
S hol van nagyobb erő,
Ez ő erejénél?
A gyöngédségénél,
A szereteténél!
Az ő hivatása:
Vidítani, szeretni,
Napnélküli puszták
Napsugara lenni.
Elúzni a gondot
Pihenő tanyákról,
Küzködő férfiak
Felhős homlokáról!
S lenni az eszmények
Hú ápolgatója,
Vigasztalanoknak
A vigasztalója.
Érezni, szeretni
Ez az ő világa...
- Ne vigyétek a lányt
Magas iskolákba!
(1907)

– *Mit keres ez a toprongyos ember királyi udvaromban?*

– *Ő Felsőged udvari csillagásza.*

– *Mi dolga az én udvari csillagászomnak?*

– *Ő készíti felsőged flottájának a tengeri térképeket, a kereskedőhajóinak azért, hogy hasznot hozzanak, és a hadihajóinak azért, hogy nyerjenek a háborúban.*

– *És miért ilyen toprongyos ez a nagyon fontos ember?*

– *Mert mindössze évi öt aranyat kap Felsőged kincstárából.*

– Többet érdemel!!! Legyen máától fogva 100 arany a fizetése!!!

– Bátorkodom Felséged figyelmét alázatosan arra felhívni, hogy akkor Felséged udvari csillagászának a státuszát soha többé nem fogja csillagász betölteni.